

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026 (HE 99/2025 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 27.10.2025.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- opetusneuvos Jorma Karhu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Kirsti Laine-Hendollin, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Petri Lempinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Jorma Waldén, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Pia Kola-Torvinen, Opetushallitus
- pääjohtaja Paula Eerola, Suomen Akatemia
- johtaja Kaisa Rönkkö, Taiteen edistämiskeskus
- johtaja Hannu Kemppainen, Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- kehittämispäällikkö Jarkko Lahtinen, Suomen Kuntaliitto
- johtaja Johanna Tuukkanen, Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore
- johtaja Lasse Saarinen, Suomen elokuvasäätiö sr
- toiminnanjohtaja Ida Mielityinen, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- toiminnanjohtaja Laura Kuulasmaa, Audiovisual Producers Finland — APFI ry
- toiminnanjohtaja Matti Numminen, Avate Audiovisuaalisen alan tekijät ry
- pääsihteeri Hanna Kosonen, Forum Artis ry
- yhteiskuntasuhdepäällikkö Maria Jokinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- koulutuspolitiikan johtaja Nina Lahtinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- johtaja Heikki Kuutti Uusitalo, Sivistysala ry
- toimitusjohtaja Tero Koistinen, Suomen Filmikamari ry
- johtaja Kati Laakso, Suomen kulttuuri-instituutti New Yorkissa
- vt. toimitusjohtaja Petri Keskitalo, Suomen Olympiakomitea ry

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp

- toiminnanjohtaja Heikki Holopainen, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Helsingin yliopisto
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
- Museovirasto
- Valtion liikuntaneuvosto
- Valtion nuorisoneuvosto
- Espoon kaupunki
- Helsingin kaupunki
- Vantaan kaupunki
- Eiran aikuislukio (Touko Voutilaisen koulusäätiö sr)
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Esittävän taiteen vapaat yhteisöt ry
- Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf
- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- LiveFIN ry
- Music Finland ry
- Musiikin luova alkutuotanto
- Nuorisoala ry
- Nuorisotutkimusseura ry
- Näyttelijäliitto ry
- Opintokeskukset ry
- Sanasto ry
- Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- Suomen kulttuuri- ja tiedeinstituutit ry
- Suomen Lukiolaisten Liitto ry
- Suomen Opiskelija-Allianssi — OSKU ry
- Suomen opiskelijakuntien liitto — SAMOK ry
- Suomen Sinfoniaorkesterit ry
- Suomen Taiteilijaseura ry
- Suomen Teatterit ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto ry
- Teknologiateollisuus ry
- Vapaa Sivistystyö ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Pääministeri Orpon hallituksen keskeisenä finanssipoliittisena tavoitteena on julkisen talouden velkasuhteen vakauttaminen hallituskauden loppuun mennessä. Velkasuhteen vakauttamiseksi hallitus on päättänyt toimenpidekokonaisuudesta, jolla pyritään vahvistamaan julkista taloutta

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp

vuoden 2027 tasolla noin yhdeksällä miljardilla eurolla. Hallitus on päättänyt myös kevään 2025 puoliväliriihessään toimista talouskasvun vauhdittamiseksi ja kasvutoimien rahoittamiseksi. Vuoden 2026 valtion talousarvioesityksellä toteutetaan näitä päätöksiä.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeinä hallituksen tavoitteita kääntää Suomen talous kestäväan kasvuun ja taistaa hyvinvointia uhkaava velkaantumiskehitys sekä parantaa suomalaisten elintasoa ja mahdollisuuksia rakentaa tulevaisuutta kouluttautumalla, työtä tekemällä ja yrittämällä. Valiokunta toteaa, että osaaminen ja koulutus ovat keskeisiä kasvun mahdollistajia. Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus vuoden 2026 talousarvioesityksestä on 8,9 miljardia euroa, joka on 445 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. On erittäin tärkeää ja kannatettavaa, että talousarvioesityksellä jatketaan panostuksia koulutukseen, tutkimukseen ja osaamiseen, vaikka julkinen talous on edelleen tiukoilla.

Sivistysvaliokunta on tarkastellut valtion talousarvioesitystä oman toimialansa kannalta keskittyen erityisesti korkeakoulutukseen ja tutkimukseen sekä kulttuuriin. Valiokunta ottaa kantaa talousarvioesitykseen liittyvien budjettilakiehdotusten sisältöihin asianomaisten hallitusten esitysten käsittelyjen yhteydessä.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan ensi vuodelle runsaat neljä miljardia euroa, joka on 135 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Valiokunta pitää näitä panostuksia tarpeellisina ja kannatettavina, sillä korkeatasoinen osaaminen ja TKI-toiminta rakentavat kilpailukyvyyn, tuottavuuden kasvun ja hyvinvoinnin perustaa.

Menosopeutukset vaikuttavat korkeakoulujen rahoituksen kokonaistasoon maltillisesti. Vuonna 2026 yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteensä vajaan 3,3 miljardin euron suuruiseen valtionrahoitukseen kohdistuvat 83,8 miljoonan euron eli noin 2,7 prosentin suuruiset uudet säästöt, mutta toisaalta korkeakoulujen perusrahoitusta ehdotetaan lisättäväksi kustannustason nousua vastaavasti 82 miljoonalla eurolla. Korkeakouluopiskelijoiden näkökulmasta on tervetullutta, että ateriatukeen varataan talousarviossa 40 miljoonaa euroa ja korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki nousee nykyisestä 2,55 eurosta 2,80 euroon.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen T&K-toimintaan suoraan kohdennettua valtionrahoitusta lisätään ensi vuonna 30 miljoonalla eurolla. Lisäksi myös muu aiemmin päätetty T&K-toiminnan lisärahoitus vahvistaa korkeakoulujen tutkimustoiminnan edellytyksiä. Vuonna 2026 EU:n rahoittamien T&K-hankkeiden kansallinen vastinrahoitus tulee olemaan korkeakouluille ja CSC:lle yhteensä runsaat 34 miljoonaa euroa. Tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitustason nousuun yliopistoissa liittyy jo aiemmin päätetty tohtoripilotti, johon on varattu 86 miljoonaa euroa vuodelle 2026. Sitä koskevan rahoituksen määrä on yhteensä 262 miljoonaa euroa vuosina 2024—2027.

Suomen Akatemialle ehdotetaan tutkimushankevaltuudeksi yhteensä 527,2:ta miljoonaa euroa, joka on 12 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Tämä tukee valiokunnan näkemystä siitä, että on olennaista turvata korkeatasoisen tutkimuksen edellytyksiä eli mahdollistaa vahva perustutkimus ja siihen perustuva laadukas soveltava tutkimus.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp

On myös merkittävää, että Business Finlandin T&K-rahoituksen myöntövaltuudet kasvavat. Julkisen talouden suunnitelman ja T&K-rahoituksen monivuotisen suunnitelman linjausten mukaisesti Business Finlandin avustusmuotoiset kannusteet yritysten T&K-toimintaan kasvavat noin 63 miljoonalla eurolla ja rahoitus korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja muiden julkisten organisaatioiden tutkimukseen kasvaa noin 50 miljoonaa euroa.

Sivistysvaliokunta toteaa, että merkittävien valtion tutkimus- ja kehittämispanostusten vaikuttavuuden ja tuottavuuden kasvun aikaansaamiseksi on välttämätöntä varmistaa osaajien saatavuus, riittävät koulutusmäärät ja Suomen houkuttelevuus ulkomaisten osaajien näkökulmasta. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallitus on sitoutunut tekemään toimenpiteitä, joilla pyritään nostamaan korkeakoulutettujen nuorten aikuisten määrä mahdollisimman lähelle 50:tä prosenttia vuoteen 2030 mennessä. Talousarvioehdotukseen sisältyy yhteensä 3,8 miljoonan euron pysyvä lisäys korkeakoulujen aloituspaikkamäärän lisäämiseen vuodesta 2026 alkaen. Osana puoliväliriihen kasvutoimia päätettiin lisätä korkeakoulujen aloituspaikkoja sekä toteuttaa ilman korkeakoulupaikkaa jääneille toisen asteen koulutuksesta valmistuneille maksuton 30 opintopisteen opintoseteli avoimeen yliopistoon tai avoimeen ammattikorkeakouluun. Näihin toimiin kohdennettavat yhteensä 100 miljoonan euron määrärahat valmistellaan sisällytettäväksi täydentävään talousarvioehdotukseen.

Taide ja kulttuuri

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan noin 547,5:tä miljoonaa euroa, joka on 9,5 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Opetus- ja kulttuuriministeriön jakamiin taiteen ja kulttuurin avustuksiin kohdistuu kuitenkin kaikkiaan 10,18 miljoonan euron säästö. Budjettiriihessä yritystukiin kohdennetun 7,8 miljoonan euron lisäksi näihin avustuksiin kohdistuu sekä kehysriihessä päätetty 1,6 miljoonan euron säästö kulttuuritilojen investointiavustuksiin että kertaluonteinen 0,78 miljoonan euron toimintamenosäästö. Budjettiriihessä on linjattu 7,8 miljoonan euron yritystukileikkauksesta opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämiin taiteen ja kulttuurin edistämisen avustuksiin, mutta elokuva-alalle kohdistuva leikkaus on pienennetty talousarvioehdotuksessa 5,5 miljoonaan.

Talousarvioesityksen valiokuntakäsittelyn aikana tiede- ja kulttuuriministeri on ilmoittanut kulttuuripoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä, että edellä mainittua 5,5 miljoonan euron yritystukileikkausta ei tulla kohdistamaan elokuva-alan tukiin eikä siis taiteen ja kulttuurin avustuksiin. Sivistysvaliokunta kannattaa tätä linjausta. Ministeri on myös kertonut, että hallitus on sitoutunut hakemaan marraskuun täydentävässä budjettiehdotuksessa ratkaisun, jolla aiemmin päätetty säästö kohdennetaan uudelleen. Sivistysvaliokunnalla ei ole tässä vaiheessa tietoa siitä, miten korvaavat säästöt kohdennetaan. Valiokunta toivoo, että tarvittava säästöjen uudelleenkohdennus voidaan toteuttaa muutoin kuin opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa.

Luovien alojen kehittäminen ja vienti. Sivistysvaliokunta on kulttuuripoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä (SiVM 5/2025 vp — VNS 8/2024 vp) todennut, että kulttuuri- ja luovien alojen taloudellinen potentiaali tulisi tunnistaa entistä enemmän investointikohteena ja arvona luojana ja että alan liiketoimintaedellytyksiin panostaminen tulee nähdä kannattavana ja kasvua luovana investointina. Talousarvioesityksen käsittelyn yhteydessä asiantuntijalausunnossa on tuotu esiin, että toimialojen siiloutuminen ja luovien alojen yritysten pienet koot aiheuttavat

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp

pullonkauloja kansainvälisten mahdollisuuksien hyödyntämiselle. Tämän vuoksi on pidetty tärkeänä, että hallinnonalojen välistä strategista yhteistyötä ja elinkeinopoliittisia rahoitusinstrumentteja ja tukijärjestelmiä kehitetään eri ministeriöiden ja luovan alan toimijoiden ja organisaatioiden välisenä yhteistyönä. Samoin asiantuntijalausunnossa on todettu, että menestyminen kilpailuilla kansainvälisillä markkinoilla edellyttää pitkäjänteisiä investointeja, osaamisen kehittämistä ja toimivia maakohtaisia rakenteita. Asiantuntijalausunnossa on nähty tarve vahvistaa erityisesti luovien alojen toimijoiden kansainvälistä liiketoimintaosaamista ja ehdotettu myös, että taiteen tuotantoa ja levittämistä tukevaa välittäjäporrasta tulisi vahvistaa erilaisilla rahoitusinstrumenteilla, jotta suomalaiset luovat alat pysyvät kansainvälisesti kilpailukykyisinä.

Muita näkökohtia

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä vapaa sivistystyö. Varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetukseen sisältyy vuodelle 2026 merkittäviä panostuksia laadukkaiden ja tasa-arvoisten palveluiden järjestämisen edellytyksiin sekä kehittämistoimintaan. Kokonaisuutena varhaiskasvatukseen, esi- ja perusopetukseen sekä vapaaseen sivistystyöhön esitetään opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokkaan yhteensä noin 902 miljoonaa euroa. Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen ehdotetaan 50 miljoonan euron lisäystä, joka kohdistetaan muun muassa oppimisen tuen uudistamisen toimenpiteisiin, yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvauksen tason nostamiseen 100 prosenttiin ja järjestäjien velvollisuuksien yhtenäistämiseen. Perusopetukseen valmistavan opetuksen lisäopetukseen esitetään yhteensä noin 20 miljoonaa euroa. Varhaiskasvatuksen henkilöstöpulan ratkaisemista jatketaan täydennyskoulutusmallin avulla, ja tähän osoitetaan kuusi miljoonaa euroa. Vapaaseen sivistystyöhön esitetään ensi vuodelle noin 181 miljoonaa euroa. Sivistysvaliokunta pitää kaikkia näitä panostuksia kannatettavina.

Lasten ja nuorten harrastustoiminta. Valiokunta pitää myönteisenä, että harrastamisen Suomen mallin edistämistä koskevaan määrärahaan ehdotetaan vuoden 2026 talousarviossa pysyvää viiden miljoonan euron korotusta, jolloin määrärahasoksi vakiintuu 19,4 miljoonaa euroa. Monipuolisia liikunta-, kulttuuri-, taide- ja harrastuskerhoja, joiden järjestämisessä on kuultu lasten ja nuorten toiveita, pystytään jo nykyisellään tarjoamaan yli 140 000 lapselle ja nuorelle. Kuten asiantuntijalausunnossa on todettu, perheille maksuttomat harrastukset edistävät yhdenvertaisuutta ja tarjoavat kaikille lapsille ja nuorille mahdollisuuksia mielekkääseen vapaa-aikaan heidän taustastaan riippumatta.

Toisen asteen koulutus. Ammatilliseen koulutukseen ja lukiokoulutukseen ehdotetaan yhteensä noin 1,4:ää miljardia euroa ja 43:a miljoonaa euroa enemmän vuoden 2025 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Talousarvioesityksen mukainen valtionosuusrahoitus ammatilliseen koulutukseen on 2,1 miljardia euroa ja lukiokoulutukseen 968 miljoonaa euroa. Nämä luvut sisältävät valtionrahoituksen lisäksi myös kuntarahoitusosuuden, mikä on ammatillisessa koulutuksessa 1,1 miljardia euroa ja lukiokoulutuksessa 607 miljoonaa euroa. Sivistysvaliokunta pitää asiantuntijalausunnon tavoin myönteisenä sitä, ettei toisen asteen koulutuksen oppimateriaalien maksuttomuuden rajausta toteuteta. Myös ehdotetut panostukset oppimisen tukeen ovat tärkeitä ja kannatettavia.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp

Liikuntatoimi. Liikuntatoimen määrärahasoksi vuodelle 2026 ehdotetaan 157,8:aa miljoonaa euroa, joka on noin 3 miljoonaa euroa enemmän kuin vuoden 2025 varsinaisessa talousarviossa. Lisäykseen vaikuttavat pääosin valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuden kustannuspohjan ja indeksin tarkistukset, joiden määrä on yhteensä 5,682 miljoonaa euroa. Liikuntatoimen osuus valtiontalouden sopeutuksista vuonna 2026 on puolestaan 2,92 miljoonaa euroa kohdentuen pääosin liikuntapaikkarakentamisen valtionavustuksiin.

Liikunnallisen aktiivisuuden lisäämiseen on varattu hallituskaudeksi vuosittain 20 miljoonaa euroa. Määrärahalla toteutetaan liikunnallisen elämäntavan ja toimintakyvyn poikkihallinnollista Suomi liikkeelle -ohjelmaa. On tärkeää, että liikuntaa ja huippu-urheilua edistetään hallitusohjelman mukaisesti kiinnittäen erityistä huomiota tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja vastuullisuuden vahvistamiseen. Valiokunta kannattaa myös hallituksen panostuksia liikunnan ja urheilun suur tapahtumiin (yleisurheilun EM-kilpailut ja hiihdon MM-kilpailut) sekä ylimääräisen urheilijaeläkemäärärahan tasokorotukseen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Pia Hiltunen sd
jäsen Inka Hopsu vihr
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Jaana Strandman ps
jäsen Oskari Valtola kok
varajäsen Marko Kilpi kok
varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk
varajäsen Pia Sillanpää ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Maiju Tuominen

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Keskustan linja on sivistys-Suomen linja. Inhimillinen pääoma on kilpailuvalttimme, jota on kehitettävä ja kasvatettava maan pärjäämiseksi.

Koulutus on ihmisen tärkein pääoma, varhaiskasvatuksesta aina korkeakouluihin ja elinikäiseen oppimiseen saakka. Ellemme pidä huolta osaamispääomastamme kouluttamalla jokaiselle suomalaiselle vähintään toisen asteen tutkintoa ja valtaosalle vielä korkea-asteen tutkintoa, kääntyy inhimillinen pääomamme laskuun Suomen Pankin mukaan jo 2040-luvulla.

Mahdollisuus laadukkaaseen ja tasa-arvoisesti saavutettavaan koulutukseen kuuluu kaikille kodin varallisuudesta tai postinumerosta riippumatta. Opetuksen ja tutkimuksen lisäksi koulutuksella ja sen saavutettavuudella on tärkeä merkitys alueiden yritystoiminnalle, työllisyydelle ja elinvoimalle koko Suomessa.

Suomalainen peruskoulu on ollut menestystarina. Se on tasa-arvoistanut lasten ja nuorten lähtökohtia elämälle ja tukenut kotien kasvatustyötä. Peruskoulu on myös luonut vahvaa pohjaa Suomen menestykselle kansakuntana. Maamme kouluissa kaikki ei ole kuitenkaan kunnossa. Oppimistulokset ovat laskeneet. Koulutus periytyy yhä vahvasti 2020-luvun Suomessa. Erot koulujen välillä kasvavat. Nuorten aikuisten koulutustaso on laskenut. Monet voivat kouluissa huonosti.

On arvioitava, missä peruskoulu on onnistunut ja missä on parannettavaa. Tämän pohjalta on otettava korjausaskleet eteenpäin ja tarvittaessa myös taaksepäin. Hyvä koulu ja koulutus voivat ratkaista oikean suunnan loppuelämälle.

Peruskouluja ei saa päästää eriytymään. Koulupudokkuutta pitää ehkäistä ajoissa. Kodin ja koulun yhteistyötä on yhä kehitettävä. Lasten ja nuorten hyvinvointia pitää tukea laaja-alaisesti ja moniammatillisesti. Kasvatuksen ja opetuksen ammattilaisten osaamista tunnistaa varhaisessa vaiheessa lasten ja nuorten ongelmia pitää vahvistaa.

Koulukiusaamisesta ja -väkivallasta on tehtävä loppu. Kiusaamisen ehkäisyn ohjelmien käyttö ja toimivuus pitää varmistaa kaikissa oppilaitoksissa. Opetuksen sisällöissä pitää vahvistaa tunne- ja vuorovaikutustaitojen oppimista.

Opettajille on annettava yhteiskunnan muutoksien mukana oleva koulutus ja mahdollisuus perustehtävänsä hyvään hoitamiseen. Kouluihin tarvitaan työrauhaa jatkuvien uudistusten ja byrokratian lisäämisen sijaan. Opettajien pitää voida keskittyä tärkeimpään eli oppilaisiin ja opettamiseen.

Ikäluokkien pieneneminen luo haasteita koulutuksen palveluverkolle. On kuitenkin löydettävä ratkaisuja, joilla inhimillisestä pääomasta ja tasa-arvoisista koulutusmahdollisuuksista

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 1

huolehditaan koko maassa. Erityisesti pitää kiinnittää huomiota koulutuksen nivelvaiheisiin sekä koulutuksen perustehtävään — sivistykseen.

Peruskoulu ja lähikoululisä

Keskusta esittää lähikoululisän käyttöönottoa osana perusopetuksen rahoitusta. Lähikoululisä vahvistaisi pienempien koulujen toimintaedellytyksiä, ja se kannustaisi kuntia lakkautusten sijaan kehittämään koulujaan.

Yli puolet Suomen peruskouluista on lakkautettu viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Koulujen keskittäminen on kestänyt ja vaarantaa lasten oikeuden oppia. Koulujen lakkautuksia perustellaan usein taloudellisin perustein, mutta tilastot eivät puhu tämän puolesta. Päätösten moninaisista vaikutuksista huolimatta koulujen lakkautuksia ei ole arvioitu kansallisesti, saati paikallisesti.

Erityistä huolta aiheuttaa koulutuksen saavutettavuus. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) mukaan Suomen kouluverkko on jo niin harva, että lasten edun mukainen toiminta on paikoin haastavaa. Tilastokeskuksen mukaan perusopetuksen reaali-menot ovat kasvaneet yhdeksän prosenttia alle kahdessakymmenessä vuodessa, joten lakkautukset eivät ole tuoneet säästöjä.

Pienempien koululaisten koulumatkat ovat pidentyneet. Päivittäisiin koulumatkoihin käytettävä aika ei saa nousta kohtuuttomaksi. Matkat rasittavat ja vähentävät esimerkiksi lasten liikkumista. Kouluverkkopäätökset tulisi tehdä lapsen etua, ei hallinnon etua ajatellen. Lasten ääni jää koulujen lakkautuksissa usein kuulematta.

Tavoitteena pitää olla, että perusopetus kyetään järjestämään kaikille lapsille yhdenvertaisena lähipalveluna ympäri Suomen. Koulut ovat tärkeä ja monin paikoin ainoa lähipalvelu maaseudun perheille.

Hallituksella on lukuisia hyviä tavoitteita peruskoulun kuntoon saattamiseksi. Huoli nousee kuntatalouden heikon tilanteen ja hallituksen osoittamien riittämättömien lisärahoitusten suhteen siitä, kuinka uusista tehtävistä, kuten oppimisen tuen uudistuksesta sekä lisätunneista ja muutoksesta peruskouluissa ja kunnissa, aidosti selvittää. Pahana lisäiskuna ovat kuntien 75 miljoonan euron valtionosuusleikkaukset, jotka kohdistuvat pääosin varhaiskasvatuspalveluihin, perusopetukseen, toisen asteen koulutukseen sekä nuorisotyöhön.

Peruskoulun kuntoon laittaminen on vaarantumassa, koska ammattitaitoista henkilökuntaa ei voida enää kouluttaa aikuiskoulutustuella eikä jatkossa korkeakoulujen rahoitus tue toista tutkintoa tai täydennyskoulutusta suorittavia.

Ammatillinen koulutus

Suomessa on pula osaajista jo nyt, ja tämä pula tulee vielä pahenemaan. Leikkaamalla nuorten koulutuksesta ja ammatillisesta osaamisesta hallitus heikentää edellytyksiä talouskasvuun. Suurin osa ammatillisen koulutuksen nuorista työllistyy omille alueilleen yrityksiin ja julkisiin

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 1

palveluihin. Hallituksen leikkaukset näivettävät myös aluetaloutta ja heikentävät yritysten tilannetta monella tavalla. Panostukset esimerkiksi vientiin eivät auta, jos yrityksillä ei ole enää osaavaa työvoimaa.

Ammatillisilla oppilaitoksilla on koulutuksen lisäksi tärkeä tehtävä niiden nuorten osalta, joilla on haasteita elämässään. Riittävä tuki ja koulutuntien tuoma elämänrytmi voivat kuljettaa monet nuoret itsenäiseen elämään yli vaikeiden aikojen.

Jo tehdyn aikuiskoulutustuen lakkauttamispäätöksen myötä hallitus on tehnyt osaamisen päivittämisen ja syventämisen todella vaikeaksi — huolimatta siitä, että esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalla sekä opetuslalla Suomi tarvitsee nopeasti uusia ammattilaisia hallituksen omienkin päätösten toimeenpanemiseksi.

Julkisen talouden alijäämä on suuri, ja on väärä valinta leikata osaamisesta. Suomi kaipaa kipeästi kasvua.

Alueellisen opintolainahyvityksen kokeilu

Keskusta esittää kymmenen vuoden erityistalousaluekokeilua itäiseen ja pohjoiseen Suomeen. Osana näitä kasvupaketin kannustimia on alueellisen opintolainahyvityksen kokeilu. Toimenpidekokonaisuudella luotaisiin Venäjän sodankäynnin seurauksista kärsiville itärajan maakunnille kasvunäkymiä ja aloitettaisiin niin sanotun pohjoisen ohjelman toteuttaminen.

Alueellisen opintolainahyvityksen tavoitteena on osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen ja elinvoiman kohentaminen harvaan asutulla maaseudulla. Kokeilulla ja tavoitteella on parlamentaarinen yhteisymmärrys viime hallituskaudelta. Valtioneuvoston asettama harvaan asuttujen alueiden parlamentaarinen työryhmä (HAMA) on pohtinut konkreettisia ratkaisuehdotuksia harvaan asuttujen alueiden ongelmiin Suomessa.

Yhtenä ratkaisuehdotuksena HAMA-työryhmä esitti lokakuussa 2019 julkaisemassaan loppuraportissa Norjassa käytössä olevaa alueellista opintolainahyvitysmallia, jonka mukaan siellä harvaan asutun maaseudun alueelle töihin muuttavat saavat opintolainansa anteeksi 2 600 euron arvosta vuosittain. Lainan korot pitää maksaa itse. Hyvityksen saamisen edellytyksenä on asuminen ja riittävä työskentely tai siihen rinnastettavan toiminnan harjoittaminen tietyn kunnan alueella. Riittävän kauan asumalla laina pyyhkiytyisi kokonaan pois.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä valmisteltiin viime vaalikaudella hallituksen esitys laeiksi alueellisen opintolainahyvityksen kokeilusta sekä tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. Lakiehdotuksen tavoitteena oli mahdollistaa kokeilu, jonka tarkoituksena oli saada tietoa alueellisen opintolainahyvityksen vaikutuksista kokeilualueen työvoiman saatavuuteen ja elinvoimaisuuteen.

Kulttuuri

Keskusta pitää tärkeänä kansalaisia yhdistävää kulttuuritoimintaa ja saavutettavaa kansansivistystä. Tarvitsemme toimintaa, joka edistää aineettoman ja aineellisen

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 1

kulttuuripääoman siirtymistä uusille sukupolville. Kulttuuriperintöä ylläpidetään ja kehitetään maassamme pitkälle kuntien ja järjestöjen sekä vapaata sivistystyötä tekevien opistojen piirissä.

Kulttuurin kautta voimme parantaa ratkaisevasti esimerkiksi maahanmuuttajien kotoutumista ja nuorten koheesiota ja poistaa erityisesti ikääntyneiden yksinäisyyttä. Kulttuuritoiminta edistää eri-ikäisten psyykkistä ja fyysistä hyvinvointia. Erilaisilla toimintamalleilla voidaan vahvistaa erilaisissa elämäntilanteissa olevien mahdollisuuksia päästä kulttuuripalveluiden piiriin.

Kulttuurin alueellisuudesta ja saavutettavuudesta on pidettävä huolta joka puolella Suomea sekä myös kaupunkien sisällä. Kulttuuriin kohdistetut leikkaukset heikentävät saavutettavuutta ja asettavat ihmiset eriarvoiseen asemaan. Kulttuuri kuuluu kaikille riippumatta asuinpaikasta tai varallisuudesta.

Hallituksen jo toteuttamat toimenpiteet heikentävät kulttuurialan toimintaedellytyksiä. Kulttuurialan leikkaukset ovat romuttaneet ja sulkeneet kaupunkien teattereita, lopettaneet orkesteritoimintaa ja museoita ja kuihduttaneet yleisesti kaikkia kulttuurin muotoja. Vapaan kentän toimijat tulevat olemaan erittäin hankalassa tilanteessa. Ryhmien toiminta tulee vaikeutumaan ja osin varmasti myös loppumaan taloudellisen tuen vähentyessä.

Kunnilla ei tässä taloustilanteessa ole aina ollut mahdollisuutta tukea kulttuuri- ja taidealan toimijoita valtiontuen vähentyessä. Kulttuurileikkaukset jakoivat hyvin toimeentulevat kaupungit ja heikommissa asemassa olevat kaupungit eri kasteihin.

Tällä kaikella on suuri vaikutus koko suomalaisen kulttuurin tulevaisuuteen, alan vetovoimaan sekä työllistymismahdollisuuksiin alalla ja kulttuuripalveluiden tarjontaan.

Hallitus perui elokuva-alan ja muun kulttuuritoiminnan 7,8 miljoonan euron leikkaukset eduskuntakäsittelyn aikana. Eriävän mielipiteen jättöhetkellä ei ole tiedossa, mille opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle leikkaus osuu vai löytääkö hallitus joltain muulta hallinnonalalta säästettävää.

Ammattikorkeakoulut ja yliopistot

Hallitus leikkaa yliopistojen perusrahoituksesta 33,7 miljoonaa euroa vuonna 2026. Ammattikorkeakouluilta hallitus on leikannut ja leikkaa joka vuosi 54 miljoonaa euroa eli koko hallituskauden aikana yli 200 miljoonaa euroa. Leikkaukset vievät entisestään oppilasta kohden kansainvälisesti vertailtuna vähäistä rahoitusta ja voivat pidentää valmistumisaikoja sekä vähentää tutkimustoimintaa siitäkkin huolimatta, että TKI-rahoitusta kasvatetaan. TKI-rahoitus on kilpailtua hankekohtaista rahoitusta eikä jakaudu tasaisesti korkeakoulujen kesken.

Hallituksen leikkaukset vievät kauemmas hallitusohjelmassa mainittua tavoitetta osaamistason ja korkeakoulutettujen määrän nostosta 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Ammattikorkeakoulut ovat perinteisesti valmistaneet osaajia suoraan työelämään, mutta tilanne on kuultujen asiantuntijoiden mukaan erityisesti ammattikorkeakouluissa katastrofaalinen.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta (TKI)

Hallitus leikkaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan kehysmenettelyssä sovitusta rahoituksesta siten, että se vastaa parlamentaarista sopua ja TKI-rahoituksen lisäystä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Leikkaus on sinänsä sovitulla nousu-uralla, mutta luo painetta seuraaville vuosille, kun bruttokansantuote lähtee nousuun.

Liikunta

Liikunnan perusrahoitukseen ovat kohdistuneet Orpon hallituskaudella vuoteen 2026 mennessä noin 20 miljoonan euron vuosittaiset säästöt. Tästä valtaosa on kohdistunut liikuntapaikkarakentamiseen. Liikuntapaikkarakentamisen määrärahojen lasku on huolestuttavaa ja tulee vaikuttamaan hankkeiden etenemiseen eri puolilla Suomea.

Samaan aikaan hallitus on ohjannut rahoitusta poikkihallinnolliseen Suomi liikkeelle - hankkeeseen 20 miljoonaa euroa vuodessa. Jatkoa varten olisi tärkeä selvittää hankerahoituksen tehokkuus suhteessa liikunnan perusrahoitukseen.

Lukukausimaksu

Hallitus on säätämässä lukukausimaksut EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tuleville toisen asteen opiskelijoille. Maksut tulevat koskemaan lukioita ja ammattioppilaitoksia, joissa opetus annetaan kansalliskielellä suomeksi tai ruotsiksi. Ulkomaalaiset opiskelijat siis oppivat kielen ja integroituvat suomalaisessa koulussa yhteiskuntaan opiskeluaikana. Opiskelijat jatkavat todennäköisesti korkea-asteelle tai työelämään. Maksut eivät ole kannatettavia hyvinvointiyhteiskuntamme ylläpitoon tarvittavan työvoiman takia. Budjettivaikutuksiltaan muutos vie kuntien valtionosuuksista seitsemän miljoonaa euroa.

Ulkomaalaisilla opiskelijoilla on ollut myös tärkeä merkitys pienten lukioiden olemassaololle eri puolilla Suomea. Päätös uhkaa sulkea lukioita ja samalla vähentää saavutettavuutta keskittäen oppilaita isoihin lukioihin. Pienissä lukioissa ja perusopetuksessa on usein yhteiset opettajat, ja lukiotoiminnan mahdollinen loppuminen voi viedä pätevät opettajat myös kunnan perusopetuksesta.

Vapaa sivistystyö

Urheiluopistoille tehdään indeksitarkistus, joten vuonna 2026 opistojen tilanne on vakaammalla pohjalla. Urheiluopistoihin osuivat vuonna 2025 niin ammatillisen koulutuksen leikkaukset kuin vapaan sivistystyön leikkaukset.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 1

Helsingissä 23.10.2025

Hanna Kosonen kesk
Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Suomen tulevaisuuden kannalta keskeistä on väestön koulutus- ja osaamistason jatkuva kehittäminen. Demokratian ja yhteiskunnan elinvoiman ylläpito vaatii pitkäjänteistä panostusta sivistykseen ja laaja-alaiseen osaamiseen. Väestörakenteen muutoksiin, kuten syntyvyyden laskuun ja väestön ikääntymiseen, on sopeuduttava. Lapsimyönteisiä ratkaisuja ja syntyvyyttä tukevia toimia tulee vahvistaa, samalla kun ikääntyvän väestön perusturva ja palvelut turvataan. Tieteen asemaa on tuettava monipuolisesti. Kestävän hyvinvoinnin ja tulevaisuudenuskon vahvistaminen edellyttää viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistyötä eriarvoisuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Lisäksi alueellinen oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus ovat tärkeitä yhteiskunnan yhtenäisyyden kannalta.

Työelämän ja työn luonteen muutos vaatii ennakoivaa otetta. Polarisaation ehkäisemiseksi koulutusta on uudistettava ja jatkuvaa oppimista tuettava. Työ- ja koulutusperäistä maahanmuuttoa sekä kansainvälisten osaajien kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja työelämään on edistettävä.

Orpon hallitus panostaa kyllä esimerkiksi perusopetuksen kehittämiseen ja oppimisen tukeen. Samaan aikaan hallitus kuitenkin toteuttaa koulutusleikkauksia, kuten ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulusektorin leikkaukset. Aikuiskoulutustuen lakkauttamisella vaikutetaan kansalaisten mahdollisuuksiin päivittää osaamistaan sekä laajemmin heikennetään mahdollisuuksia koulutustason nostoon. Myös leikkaukset sosiaalituikiin heikentävät perheiden mahdollisuuksia tukea lapsia opinnoissa.

Hallituksen budjettiprosessi on kuluneena syksynä ollut erikoinen. Sivistysvaliokunta on joutunut ottamaan kantaa hallituksen talousarvioesitykseen ilman, että tiedetään, miten hallitus aikoo toteuttaa 100 miljoonan euron korkeakoulujen aloituspaikkalisäyksen ja 30 opintopisteen laajuiset korkeakouluopinnot. Lisäksi elokuvan tuotantotuen 5,5 miljoonan euron leikkaus peruttiin, eikä vieläkään tiedetä, mistä tämä leikkaus otetaan.

OKM:n hallinnonalan virastot

Orpon hallituksen leikkaukset ovat aiheuttaneet monissa OKM:n hallinnonalan virastoissa mittavat sopeutustoimet, jotka ovat johtaneet siihen, että virastoilla on vaikeuksia suoriutua lakisäätelisistä tehtävistä.

Opetushallituksen talousarviorahoitukseen on kohdistettu viime vuosina merkittäviä leikkauksia. Opetushallituksen tehtävien osalta on odotettavissa joko palvelujen karsimista tai palvelutason heikkenemistä. Samanaikaisesti viraston tehtäväkenttä on laajentunut merkittävästi, mikä päinvastoin lisää tarvetta riittävälle ja vakaalle rahoitukselle.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toimii koulutuksen ja varhaiskasvatuksen ulkopuolista arviointia suorittavana riippumattomana asiantuntijaorganisaationa, joka tuottaa tietoa

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 2

koulutuspoliittista päätöksentekoa ja koulutuksen ja varhaiskasvatuksen kehittämistä varten. Toimintamenomääräraha on koko koulutusjärjestelmän kansallisen arvioinnin kattavien lakisääteisten tehtävien laajuuteen nähden alimitoitettu. Kansallisen koulutuksen arviointitoimintaa on jouduttu kaventamaan.

Museoviraston taloudellinen tilanne on ollut kriittinen jo pidempään rakenteellisten haasteiden, kustannusten noususta syntyneen kestävyysvajeen, viime vuoden tuottavuusleikkauksen ja Kansallismuseon laajentumishankkeen vuoksi. Virastossa on käyty viimeksi vuonna 2024 yt-neuvottelut sekä toteutettu ennakoivasti muun muassa tiloihin liittyviä säästötoimia. Rakenteellisena uudistuksena toteutuu vuoden 2026 alussa Suomenlinnan hoitokunnan ja Museoviraston yhdistäminen. Kiristynvä talous uhkaa edelleen viraston monia toimintoja.

Museoviraston nettotoimintamenokehys ei mahdollista lakisääteisten viranomaistehtävien hoitoa, kansallisista kokoelmista huolehtimista ja Suomen kansallismuseon kohteiden yleisötoimintaa. Suomen kansallismuseon laajentuvaan toimintaan myönnetty lisärahoitus ei riitä tarkoitukseensa, jos samaan aikaan pohjana oleva budjettirahoitus on ohentunut siitä tasosta, johon lisäykset on suhteutettu.

Uudet tuottavuusohjelman mukaiset leikkaukset ja olemassa oleva kestävyysvaje vaarantavat laajoja ja moniulotteisia lakisääteisiä tehtäviä hoitavan viraston toimintakyvyn, samaan aikaan kun tarve kansallisen kulttuuriperinnön ja sen merkitysten vahvistamiseksi on kasvanut maailman epävakaa poliittisen, taloudellisen ja ekologisen tilan vuoksi. Kulttuuriperintötyö ja kulttuuripalvelut ovat korvaamaton voimavara kestävälle tulevaisuudelle, kriisinkestävyydelle, yhteiskuntarauhan ja henkisen hyvinvoinnin vahvistamiselle sekä luovuuden ja innovaatioiden turvaamiselle.

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus

Laadukas varhaiskasvatus perustuu riittävään, hyvinvoivaan ja koulutettuun henkilöstöön. Erityisesti yliopistokoulutetuista varhaiskasvatuksen opettajista on pulaa.

Perustaitojen, erityisesti luku- ja kirjoitustaitojen, vahvistaminen on ensisijaisen tärkeää. Oppilaiden osaamiserot ovat merkittäviä jo alkuopetuksessa ja säilyvät suurina koko perusopetuksen ajan. Tytöt menestyvät äidinkielessä poikia paremmin, ja suomea tai ruotsia toisena kielenä opiskelevien osaamistaso on keskimäärin heikompi.

Sosiaaliset, koulutukselliset ja taloudelliset erot vaikuttavat oppimistuloksiin. Kohdennettu tuki ja kielitietoisuuden vahvistaminen ovat tarpeen.

Maahanmuuttotasaisten oppilaiden kotoutumista ja oppimista tulee tukea valmistavalla opetuksella ja riittäväillä resursseilla.

Syntyvyyden lasku on ollut Suomessa voimakasta edellisen kymmenen vuoden aikana. Lapsimäärän vähentyessä valtionosuuksien perusteet laskevat automaattisesti. Valtio rahoittaa perusopetusta ja varhaiskasvatusta pääsääntöisesti peruspalveluiden valtionosuuden kautta. Kuntien talouteen on tehty viimeisen 15 vuoden aikana merkittäviä säästötoimenpiteitä.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp Eriävä mielipide 2

Valtionosuusleikkaukset kohdistuvat käytännössä suoraan varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestämiseen, sillä nykyään kuntien menoista yli kaksi kolmasosaa suuntautuu kasvatuksen ja koulutuksen toimialalle.

Valtionosuuksien merkitys kuntien taloudelle on hyvin erilainen riippuen kunnasta, ja toimet ovat siten rapauttaneet alueellista tasa-arvoa. Vuonna 2021 hyväksytyssä koulutuspoliittisessa selonteossa todettiin: 2020-luvulla osa koulutuksen rahoitustarpeesta katetaan kohdentamalla ikäluokkien pienenemisestä johtuvia valtion rahoitusosuudesta säästyviä määrärahoja selonteon tavoitteiden mukaisen varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen lainsäädännön ja rahoituksen kokonaisuudistuksen toimeenpanoon julkisen talouden tilanne huomioiden. Parlamentaariseen sopuun perustuva koulutuspoliittinen selonteko nauttii kaikkien eduskuntapuolueiden luottamusta.

Syntyvyyden lasku vaikuttaa myöhemmin myös hyvinvointivaltion ylläpitoon. Vanhenevan väestön vaatima menokasvu voidaan kuitenkin paikata käyttämällä ikäluokkien pientymisestä vapautuvat rahat koulutustason nostoon.

Hallituksen leikkausviikate osuu aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korottamiseen, millä leikataan seitsemän miljoonaa euroa. Tämä nostaa kuukausienimmäismaksua peräti 23 prosenttia, eli maksut olisivat 570 tunnin osalta enintään 148 euroa ja 760 tunnin osalta enintään 197 euroa. Kyseessä on kohtuuton korotus lapsiperheille.

Ammatillinen koulutus

Orpon hallituksen mittavat leikkaukset ovat hankaloittaneet entisestään ammatillisen koulutuksen tilannetta.

Ammatillisen koulutuksen laatua on kritisoitu laajasti. Kritiikkiä esitetään opiskelijoiden työelämätaidoista ja ammatillisesta osaamisesta. Myös YTO-aineiden opettamisen laatu ja niiden vähäisyys on ollut kritiikin kohteena.

Työelämälähtöisyys ja yksilölliset opintopolut ovat vahvistuneet, mutta osaamiserot nuorten välillä ovat suuria. Opiskelijoiden ohjaus- ja tukitarpeet tunnistetaan melko hyvin, mutta kaikki eivät saa tarvitsemaansa tukea.

Ammatillista koulutusta tulee kehittää sekä sisältöjen että rahoituksen osalta.

Korkeakoulut, tiede

Suomen osaamistason nostamiseksi asetettiin vuonna 2017 tavoite, että nuorten ikäluokkien koulutusaste nostetaan 50 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä. Nyt on selvää, että tavoitteeseen ei päästä, sillä koulutusaste on päinvastoin laskenut tavoitteen asettamisen jälkeen. Tavoitteesta ei kuitenkaan saa luopua, vaan se on tärkeämpi kuin koskaan — niin talouden tuottavuuden ja väestön ikääntymisen kuin työelämän murrostenkin vuoksi. Osaamistason laskun haasteeseen tulisi nyt tarttua rivakasti ja suunnitelmallisesti.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 2

Korkeakouluihin kohdistuu merkittäviä menosäästöjä (yhteensä 83,8 milj. euroa), joista suurin osa on pysyviä. Vaikka kokonaisrahoitus kasvaa nimellisesti, osa lisäyksistä menetetään säästöihin, mikä pakottaa korkeakoulut sopeuttamaan toimintaansa ja supistamaan edellytyksiään tilanteessa, jossa vaatimukset kasvavat.

Yliopistojen perusrahoitusta leikataan ensi vuonna 56,2 miljoonaa euroa, vaikka tutkimustoimintaan ja aloituspaikkoihin osoitetaan lisärahoitusta. Perusrahoituksen väheneminen vaikeuttaa koulutusmäärien nostamista ilman laatukompromisseja. Suomalainen korkeakoulujärjestelmä on kansainvälisesti tehokas, mutta rahoitus on opiskelijamäärään suhteutettuna jäljessä muista Pohjoismaista.

Ammattikorkeakoulujen perusrahoitus laskee pysyvästi 54 miljoonaa euroa vuodessa, mikä vastaa noin 3 800 tutkinnon rahoitusta. Ulkomaalaislain muutokset uhkaavat kansainvälistymistä ja koulutuksen tasoa. Tutkinnon hinta on puolitettu kymmenessä vuodessa, ja leikkaukset jatkavat tätä kehitystä, mikä vaikuttaa opetuksen ja koulutuksen laatuun.

Suomen Akatemian näkemyksen mukaan tutkimusrahoituksen myöntämisvaltuutta tulisi kasvattaa ja lisärahoitusta kanavoida strategisen tutkimuksen neuvostolle. Akatemian toimintamenomäärärahan taso haastaa toimintaympäristön muutoksiin vastaamisen ja tutkimusrahoituksen toimeenpanon.

Korkeakoulujen tulisi saada keskittyä opetukseen ja tutkimukseen ilman jatkuvaa epävarmuutta rahoituksen riittävyydestä. Koulutuksen ja tutkimuksen rahoitus on nähtävä investointina, ei säästökohteena. Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen positiiviset vaikutukset ulottuvat yksilöstä koko yhteiskuntaan: parempi koulutustaso lisää hyvinvointia, tuottavuutta ja verokertymää sekä vähentää sote- ja työllisyysmenoja.

Kulttuuri

Opetus- ja kulttuuriministeriön taiteen ja kulttuurin momentille (29.80) ehdotetaan 547 miljoonan euron rahoitusta vuodelle 2026, mikä on noin 0,6 prosenttia valtion talousarviomenoista. Osuus on pysynyt ennallaan viime vuoteen verrattuna, mutta laskenut vuodesta 2023 (0,7 %).

Kulttuurikentän eri toimijat ovat kampanjoineet kulttuuribudjetin osuuden nostamiseksi yhteen prosenttiin valtion budjetista. Tämä on myös SDP:n tavoite. Orpon hallituksen leikkaukset vievät rahoitusta kuitenkin päinvastaiseen suuntaan. Leikkaukset ovat vastakkaisia myös kulttuuripoliittisen selonteon ja luovan talouden kasvustrategian kanssa.

Toimintamenosäästöt ministeriön pääluokassa ovat toiseksi suurimmat kaikista päätoimiluokista (11,8 milj. €:n säästö vuodesta 2025). Samalla hallinnonalalla suunnitellaan suuria uudistuksia, kuten Sivistyshallinto 2030 -hanketta. Tällä hetkellä ei ole tietoa, mihin elokuvan tuotantotuen 5,5 miljoonan euron leikkauksen peruminen kohdentuu.

Leikkaukset heikentävät kulttuuri- ja luovien alojen kerrannaisvaikutuksia koko Suomessa ja ovat ristiriidassa alan tulevaisuuskestävyyden kanssa. Valtionavustusten leikkaukset heikentävät

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 2

taiteen ja kulttuurin alueellista saatavuutta erityisesti pääkaupunkiseudun ulkopuolella. Monien yhteisöjen rahoitus on vaarassa katketa, mikä uhkaa monimuotoisuutta ja kulttuurista infrastruktuuria.

Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) harkinnanvaraisiin avustuksiin esitetään 1,3 miljoonan euron lisäleikkausta, mikä pienentää määrärahoja noin viidellä prosentilla. Kyseessä on kolmas peräkkäinen leikkausvuosi, ja määrärahat ovat pienentyneet 25 prosenttia kolmessa vuodessa.

Kulttuuritilojen investointiavustukset, 1,6 miljoonaa euroa, vaikuttavat suoraan rakentamiseen tilanteessa, jossa rakennusala on syvässä suhdannekuopassa.

Leikkausten vaikutuksia ei ole arvioitu kattavasti julkisten tietojen mukaan. On tärkeää, että kulttuuri ja luovat alat tunnistetaan paremmin TKI-politiikassa ja rahoitusjärjestelmissä.

Taide- ja kulttuuriala on keskinäisriippuvainen kokonaisuus, jossa yhden osan heikentäminen vaikuttaa koko kentän elinvoimaan. Julkisen talouden sopeuttamistoimet heikentävät moniäänisen kulttuurikentän toimintaedellytyksiä ja vaikeuttavat sen uudistumista. Tämä kehitys uhkaa taiteen ja kulttuurin monimuotoisuutta sekä koko maan kattavaa kulttuurista infrastruktuuria. Leikkausten vaikutukset kumuloituvat, kun kuntien valtionosuuksiin kohdistuu mittavia määrärahamuutoksia ja kuluttajien ostovoima heikkenee.

Vapaa sivistystyö

Tällä hallituskaudella vapaasta sivistystyöstä on leikattu yli 20 miljoonaa euroa. Vuoden 2026 talousarviossa vapaan sivistystyön rahoitus heikkenee noin 3,7 miljoonaa euroa, josta maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen vähennys on 3,5 miljoonaa euroa.

Vapaalla sivistystyöllä on merkittävä rooli kotoutumisen toteuttamisessa, sillä oppilaitokset ovat järjestäneet erittäin tuloksellisesti kotoutumis- ja kielikoulutusta. Hallitus aikoo toteuttaa kotoutumispalvelujen uudistuksen, jossa järjestelmää tehostetaan ja rahoitus kootaan yhteen kanavaan. Kotouttamiskoulutus olisi syytä koota OKM:n alaisuuteen.

Suomen tulee pitää kiinni lupauksestaan avustaa Ukrainaa sen sodassa Venäjää vastaan. Osana tätä tulee huolehtia ukrainalaisten pakolaisten kielikoulutuksen rahoituksesta, joka päättyy vuonna 2025. Pääosa ukrainalaisista koulutusta saavista haluaa jäädä Suomeen tekemään työtä. He tarvitsevat suomen tai ruotsin kielen koulutusta työllistyäkseen. Rahoituksen uupuessa osa ukrainalaisista jää jo nyt ilman koulutusta. Ukrainalaisten kielikoulutus työllistymisen ja kotoutumisen vahvistamiseksi on ollut vuodesta 2023 alkaen alibudjetoitua, mikä asettaa oppilaitokset taloudellisesti vaikeaan tilanteeseen. Rahoitusvajetta on paikattu tulevien vuosien määrärahoilla sekä vapaan sivistystyön oppilaitosten omasta taseesta.

Liikunta

Rahoituspäätösten vaikutukset ihmisten liikkumiseen ja liikuntaan tulisi arvioida osana päätöksenteon vaikutustenarviointia. Paikallaanolon ja liikkumattomuuden kustannukset Suomessa ovat 4,7 miljardia euroa vuosittain sisältäen muun muassa sosiaali- ja

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 2

terveyspalvelujen sekä sairauseläkkeiden kustannuksia. Näiden inhimillisten ja taloudellisten kustannusten kasvamiseen Suomessa ei ole varaa. Investoinnit liikuntaan ovat edullinen keino vahvistaa sairauksien ennaltaehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta — sekä niiden myötä julkista taloutta.

Liikuntapaikkarakentamisen investointiavustuksista leikataan 2,4 miljoonaa euroa. Liikuntapaikkarakentamiseen on käytettävissä vuonna 2026 noin 15 miljoonaa euroa, josta 2 miljoonaa euroa on varattu Olympiastadionin perusparannukseen ja uudistamiseen. Tämä tarkoittaa, että tällä hallituskaudella liikuntapaikkarakentamisen rahoitus OKM:n budjetissa puolittuu. Tiedetään, että valtion rahoitus liikuntapaikkarakentamiseen vivuttaa moninkertaisesti kunta- ja yksityistä rahaa liikuntapaikkahankkeisiin. Liikuntapaikkojen korjausvelka on jo nyt merkittävä (v. 2020 noin 680—1 335 milj. €).

Nuoriso

Vuoden 2026 talousarvioesityksessä ei esitetä suuria uusia leikkauksia opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle. Sosiaaliturvan leikkaukset vaikuttavat kuitenkin merkittävästi nuorten ja lapsiperheiden arkeen. THL:n laskelmien mukaan leikkaukset voivat sysätä köyhyysrajan alapuolelle jopa 27 000 lasta. Myös STM:n sekä THL:n yhteisvaikutusarvioiden mukaan leikkausten kokonaisvaikutukset kohdistuvat voimakkaasti pienituloisiin kotitalouksiin, erityisesti lapsiperheisiin ja nuoriin. Näiden vaikutusten huomioiminen budjettipolitiikassa on välttämätöntä, jotta nuorten hyvinvointi, yhdenvertaiset mahdollisuudet ja lapsen oikeuksien toteutuminen eivät heikkene entisestään. Nuorten asema tulee nähdä läpileikkaavana kysymyksenä koko budjetissa — ei vain yksittäisten momenttien kautta. Hallitusohjelman tavoitteiden nuorten osallisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamisesta tulee näkyä konkreettisesti budjetissa ja sen toimeenpanossa.

Suomen heikko taloustilanne sekä taloudellinen kriisipuhe heikentävät erityisesti nuorten luottamusta Suomen tulevaisuuteen. Nuorten tulevaisuususkon vaalimiseen ja vahvistamiseen tulisi kiinnittää erityistä huomiota, sillä kyseessä on huolestuttava ilmiö, jolla on laajoja, pitkälle ulottuvia ja vaikeasti ennakoitavia vaikutuksia nuoriin itseensä sekä koko yhteiskunnan ja talouden kehitykseen. Tulevaisuususko on inhimillisen hyvinvoinnin kivijalka ja jopa tärkein nuorten elämäntyytyväisyyttä määrittävä tekijä.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2025

Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd
Pia Hiltunen sd

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Kuntien talouden heikentyminen ja vaikutukset koulutukseen

Vuoden 2026 budjetissa koulutussektori on kokonaisuutena edelleen alijäämäinen: aiempien päätösten seurauksena koulutuksesta leikataan noin 85 miljoonaa euroa enemmän kuin siihen investoidaan. Suurimmat leikkaukset kohdistuvat kuntien valtionosuuksiin ja korkeakoulutukseen. Valtionosuuksien 75 miljoonan euron leikkaus merkitsee suoraa vähennystä kuntien lakisääteisten palvelujen, kuten varhaiskasvatuksen, opetuksen ja kirjastopalvelujen, rahoitukseen. Kuntataloutta heikentää lisäksi indeksijarru, ja yhteisvaikutuksena valtionosuuksiin osuvat hallituskauden aikana yhteensä noin 200 miljoonan euron leikkaukset.

Kuntien tehtävät ovat viime vuosina lisääntyneet, mutta rahoitus ei ole kasvanut samassa suhteessa. Hallitusohjelman 200 miljoonan euron lisäpanostus perusopetukseen käytännössä vain kompensoi valtionosuuksiin kohdistuvat leikkaukset eikä vahvista koulutuksen resurssipohjaa. Kuntatalouden kiristymisen heijastuu suoraan opetuksen ja kasvatuksen laatuun, henkilöstön jaksamiseen ja lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Kuntien taloudellista tilannetta ja sen vaikutuksia koulutukseen on seurattava tarkasti, jotta lakisääteiset palvelut voidaan turvata ja koulutuksen tasa-arvo säilyy koko maassa.

Korkeakoulujen rahoitus

Suomi tarvitsee korkeasti koulutettua työvoimaa, jotta pystymme vastaamaan työelämän murrokseen ja kansainväliseen osaamiskilpailuun. Korkeakoulujen rahoitusta ei tule leikata, vaan sen on oltava pitkäjänteisesti kasvavaa ja ennustettavaa. Ilman tätä Suomi ei voi saavuttaa tavoitteitaan koulutustason, osaamisen ja kilpailukyvyn vahvistamisessa.

Korkeakoulujen perusrahoitus on jo nyt tiukilla, ja uusien aloituspaikkojen avaaminen sekä koulutuksen ja tutkimuksen laadun turvaaminen edellyttäisivät vakaata ja ennustettavaa rahoitusta. Leikkaukset heikentävät mahdollisuuksia toteuttaa sovittuja koulutusmäärien lisäyksiä ja johtavat väistämättä opetuksen laadun heikkenemiseen. Perusrahoituksen tilalle tarjottu korvamerkitty lisärahoitus, joka koostuu pääosin T&K-rahoituksesta, ei korvaa menetettyä liikkumavaraa eikä mahdollista korkeakoulujen omaa strategista kehittämistä.

Perustutkimus on perusta koko muulle TKI-toiminnoille. Koko 2020-luku on todiste siitä, kuinka ennakoimaton maailma voikaan olla. Vain panostamalla monipuolisesti monien alojen perustutkimukseen voimme luoda eräänlaista tiedon huoltovarmuutta tulevaisuuden haasteiden varalle.

Tieteen tekemistä rahoitetaan Suomessa muun muassa Suomen Akatemian kilpaillun tutkimusrahoituksen kautta, mutta merkittävä rooli on myös korkeakoulujen perusrahoituksella.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Perusrahoituksen riittävä taso ja vakaus turvaavat myös tieteellisen toiminnan edellytyksiä. Samalla turvataan tutkijoiden työskentelymahdollisuuksia ja armollisempaa työelämää. Erityisesti nuoret tutkijat ovat vaarassa tippua alalta ilman riittävää korkeakoulujen perusrahoitusta. Ei ole tarkoituksenmukaista, että tutkijat joutuvat käyttämään valtavan työmäärän jatkuviin rahoitushakuihin eivätkä itse työhönsä eli tieteen tekemiseen.

Hallituksen tavoite nostaa korkeakoulutettujen osuus lähelle 50:tä prosenttia vuoteen 2030 mennessä on vesittymässä, kun rahoituspohja heikkenee ja aloituspaikkalisäykset jäävät epävarmoiksi täydentävän budjetin varaan. Yliopistoihin ja ammattikorkeakouluihin kohdistuvat leikkaukset ovat yhteensä 83,8 miljoonaa euroa, josta 68,8 miljoonaa euroa on pysyviä. Vuodelle 2026 arvioitu korkeakouluindeksien mukainen lisärahoitus 82 miljoonaa euroa käytännössä nollaantuu leikkausten vuoksi.

Pysyvät leikkaukset koskevat suoraan koulutuskapasiteettiin, eikä harvoilla kertapanostuksilla kyetä rakentamaan kestäviä koulutuskokonaisuuksia. Yliopistojen tutkimus- ja opetustoiminnan jatkuvuus on vaarassa, kun rahoitus vähenee samaan aikaan, kun yliopistoilta odotetaan yhä enemmän. Rahoitusleikkaukset vaarantavat suomalaisen akateemisen vapauden, joka on ollut jyrkässä laskussa kansainvälisessä riippumattomassa indeksissä.

Ammattikorkeakoulujen rahoituksen pysyvä 54 miljoonan euron vuosittainen lasku vastaa tuhansien tutkintojen rahoitusta. Tämä heikentää erityisesti alueellista koulutustarjontaa ja estää uusien osaajien kouluttamisen aloille, joilla työvoimapula on jo akuutti.

Osana puoliväliriihen kasvutoimia linjattu rahoitus korkeakoulujen aloituspaikkojen lisäämiseen kasvualoille sekä avointen korkeakouluopintojen opintoseteliin on luvattu sisällytettäväksi täydentävään talousarvioesitykseen. Nämä kertalisäykset jäävät siis edelleen epävarmoiksi.

Kansainväliset opiskelijat

Hallituksen esitys EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukuvuosimaksuvelvollisuudesta myös toisella asteella heikentää koulutuksen saavutettavuutta, alueiden elinvoimaa ja työvoiman saatavuutta aloilla, joilla osaajapula on jo nyt akuutti. Samalla opiskelijat rajattaisiin pois valtionosuusrahoituksen piiristä, mikä lisää koulutuksen järjestäjien hallinnollista työtä ja rahoitukseen liittyvää epävarmuutta. Esitys on lyhytnäköinen, sillä se vaikeuttaa kansainvälisten opiskelijoiden mahdollisuuksia kouluttautua Suomessa ja jäädä maahan töihin juuri silloin, kun Suomi tarvitsee kipeästi uusia osaajia ja työvoimaa. Esitys ja siitä juontuva 12 miljoonan valtionosuusleikkaus on peruttava.

Kulttuuri ja luovat alat

Vuoden 2026 talousarvioesityksessä kulttuuri- ja taidealan rahoitus heikkenee entisestään. Kulttuurin ja taiteen rahoituspohjaa kavennetaan aiempien sopeutus päätösten seurauksena useiden eri momenttien kautta. Leikkaukset kohdistuvat sekä suoriin valtionavustuksiin että toimintamenoihin, ja osa säästöistä on kohdennettu valtionosuuksiin, kuten kirjastojen toimintaan.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Valtionrahoituksen leikkaaminen ja epävarmuuden kasvattaminen ovat vahvasti ristiriidassa hallituksen kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteiden kanssa. Kulttuurileikkaukset asettavatkin selonteon outoon valoon, koska se elää aivan eri todellisuudessa kuin hallituksen todellinen politiikka. Taiteen ja kulttuurin riittävä valtionrahoitus on turvattava, jos haluamme, että meillä on jatkossakin suomalaista kulttuuria.

Jatkuvien leikkausten myötä kulttuuritoimijoilta putoaa pohja toiminnan pitkäaikaiselta suunnittelulta. Siten ristiriita hallituksen kulttuuripoliitiikan ja selonteon välillä on räikeä. Avustuksiin on kohdistunut laajoja leikkauksia, jotka uhkaavat erityisesti vapaata kenttää, alueellista yhdenvertaisuutta ja taiteen autonomiaa. Lisäksi köyhyyden lisääminen ja sosiaaliturvaleikkaukset ovat kulttuuripoliittinen kysymys, koska ne iskevät sekä taiteen ja kulttuurin tekemiseen että mahdollisuuksiin päästä kokemaan taidetta ja kulttuuria.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla valmistellaan laajoja uudistuksia, kuten Sivistyshallinto 2030 -hanketta ja kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanoa vuonna 2026 tehtävän suunnitelman pohjalta. Tästä huolimatta vuoden 2026 toimintamenoleikkaukset ovat mittavia, ja osa niistä osuu myös valtionosuuksiin. Hallinnonalan toimintameno- ja säästöt ulottuvat muun muassa taiteen perusopetuksen ja kirjastojen valtionosuuksiin. On poikkeuksellista, että toimintamenoista leikataan kohdentamalla leikkaukset suoraan valtionosuuksiin, sillä niiden tarkoitus on turvata kuntien lakisääteisten kulttuuripalveluiden toteutuminen.

Taidetta ja kulttuuria ei ole ilman tekijöitä. Taiteen ja kulttuurin vapaa kenttä on tärkeä työnantaja erityisesti freelancereille. Hallituksen mukaan lasten ja nuorten kulttuuri on erityissuojeluksessa eikä siihen osoiteta leikkauksia, mutta näin laajat leikkaukset tulevat väistämättä vaikuttamaan myös lasten ja nuorten kulttuuriin, sillä leikkaukset vaikuttavat suoraan sen tekijöihin. Kulttuuriala on merkittävä työllistäjä, ja hallituksen leikkaukset lisäävät kulttuurialan työttömyyttä. Kulttuuri- ja taidekenttä on myös merkittävä elinvoimatekijä, jonka vaikutukset myös muiden alojen, kuten matkailu-, kuljetus- ja ravintola-alan, työllisyyteen ja toimintamahdollisuuksiin ovat merkittävät. Työvoimaa tarvitsevia investointeja tehdään epätodennäköisemmin alueille, joissa ihmisillä ei ole vapaa-ajan kulttuuripalveluita.

Alueellisesta näkökulmasta Suomen sisäiset erot ovat hyvin suuria. Taloudellisesti vahvat alueet kykenevät panostamaan kulttuuripalveluihin sekä luovuutta edistäviin toimintaympäristöihin. Hallituksen leikkaukset heikentävät entisestään myös kulttuurin alueellista saavutettavuutta. Pienille kulttuuri- ja taidealan toimijoille pienikin leikkaus voi olla toimintaedellytysten kannalta kohtalokas. Taiteen ja kulttuurin rahoitusta ei voi jättää yksinään kuntien vastuulle, sillä kuntien tilanteet vaihtelevat rajusti, eikä näin voida turvata valtakunnallisesti riittäviä kulttuuripalveluja. Lisäksi vaarana on valtion kulttuurileikkausten kertaantuminen kunnissa, jos myös kunnat leikkaavat hallituksen kanssa samaan aikaan kulttuurista.

Kulttuuriala tuottaa myös hyvinvointia, mikä tarkoittaa laajoja positiivisia vaikutuksia demokratiaan, kansalaisten aktiivisuuteen ja muihin hyvän elämän, kuten mielenterveyden, edellytyksiin. Taidelähtöiset menetelmät ovat osana kuntoutusta suosittuja ja tehokkaita. Kulttuurilla on merkittävä osansa myös harrastustoimintana vauvasta vaariin. Myös harrastustoiminnan toteuttamiseen tarvitaan kuitenkin kulttuurin ammattilaisia. Hallitus on jo heikentänyt kulttuurin harrastusmahdollisuuksia vapaan sivistystyön leikkauksillaan.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteena on, että monimuotoinen ja saavutettava kulttuuri kuuluu kaikille riippumatta taustasta, kielestä, sijainnista, iästä tai taloudellisista resursseista. Hallitus on toimillaan aiheuttamassa päinvastaista kehitystä.

Lisäksi leikkaukset ulottuvat laajasti taiteen ja kulttuurin edistämiseen. Ne koskevat muun muassa Taiteen edistämiskeskuksen (Taike) harkinnanvaraisia avustuksia, joita leikataan jo kolmatta vuotta, taiteenalojen yleis- ja kohdeapurahoja ja festivaali- ja kulttuurilehtiavustuksia. Lisäksi kulttuurivientiin, kansainvälistymiseen ja pohjoismaiseen sekä EU-yhteistyöhön kohdistuvat vähennykset heikentävät alan kansainvälisiä verkostoja ja Suomen näkyvyyttä kulttuurimaana.

Taiteen ja kulttuurin edistämisen avustusten leikkauksia uhattiin aiemmin kohdentaa Suomen elokuvasektorin tuotantotukivastuksiin. Tämä leikkaus on nyt ministerin sanalla peruttu, mutta leikkausten kohdentumista ei ole vielä tiedossa. Elokuva-alan tukileikkauksia ei saa siirtää muiden taitealojen maksettavaksi. On myös huolestuttavaa, että opetus- ja kulttuuriministeriön budjetista maksettavien kulttuuritoimijoiden tukia on nyt tulkittu tavallisiksi yritystuuksiksi. Tämä tulkintatapa hämärtää julkisen kulttuurirahoituksen tarkoitusta ja perusluonnetta.

Taiteen edistämiskeskus on todennut, että taide- ja kulttuurikenttä on keskinäisriippuvainen kokonaisuus, jossa yhden osa-alueen heikentäminen vaikuttaa koko alan elinvoimaan. Kun julkinen tuki vähenee samaan aikaan, kun kuluttajien ostovoima on laskussa, vaarana on noidankehä, jossa moniääninen ja elinvoimainen kulttuurikenttä alkaa kaventua. Jo aiemmin hallituksen leikkaukset ovat kohdistuneet laajasti taiteen ja kulttuurin valtionosuuksiin ja -avustuksiin, ja ne koskevat teattereita, tanssia, sirkusta, orkestereita sekä museota. Näillä rahoituksilla tuetaan ammattimaista, vakinaista ja ympärivuotista toimintaa, jonka merkitys on keskeinen suomalaisen kulttuurielämän ja alueellisen saavutettavuuden kannalta.

Leikkausten vaikutukset eivät rajoitu yksittäisiin toimijoihin. Vapaan kentän ja valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat toimijat ovat keskenään vahvasti sidoksissa: kun toinen heikkenee, myös toinen kärsii, ja näin myös taiteellinen vapaus ja ilmaisuvoima ovat vaarassa heiketä. Näin laajat säästöt lisäävät epävarmuutta, vaikeuttavat pitkäjänteistä suunnittelua ja uhkaavat alan työllisyyttä.

Lisäksi hallitus on aiemmin nostanut kulttuuritapahtumien pääsylippujen arvonlisäveroa. Veronkorotus vähentää kävijämääriä ja heikentää kulttuuripalvelujen saavutettavuutta, mikä on ristiriidassa hallituksen kulttuuripoliittisen selonteon ja luovan talouden kasvustrategian tavoitteiden kanssa.

Nuorisola

Nuorisotyö on valtion budjetissa pieni ala, mutta kannattelee harteillaan isoja ja tärkeitä kysymyksiä. Nuorisotyö tukee nuoria arjessa, ja sen kautta moni nuori saa apua esimerkiksi tulevaisuuteen liittyviin valintoihin ja omaan kehitykseen liittyvissä kysymyksissä. Nuoruuteen kuuluu monia elämän käännekohtia ja siirtymiä elämänvaiheesta toiseen. Näissä moni nuori tarvitsee apua ja tukea oman kasvun, kehittymisen, itsenäisyyden ja osallistumisen tukemiseksi. Erityisen tärkeää nuorisotyö on niille, joilla ei ole elämässään turvallista aikuista tai joiden

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

perheessä on paljon kuormitusta ja vaikeita elämäntilanteita. Nuorisotyö on tärkeää myös ylisukupolviseen syrjäytymiseen puuttumisessa. Nuorisotyö on matalan kynnyksen toimintaa, jossa on mukana myös paljon vapaaehtoisia. Heidän rinnallaan toimintaa pyörittämään tarvitaan kuitenkin myös nuorisoalan ammattilaisia. Nuorisotyöhön kohdistuvat leikkaukset osuvat kuitenkin paljolti myös kansalaisyhteiskunnan toimintaan, mikä on talouspoliittisesti järjetöntä. Nuorisotyön kautta saadaan nuorille kustannustehokkaasti tuotettua palveluita, toimintaa ja tukea.

Nuorisotyöstä leikkaaminen lisää nuorten eriarvoisuutta ja vähentää kavereiden kohtaamista. Nuorten parissa työtä tekevät asiantuntijat arvioivat, että nuorisotyöstä leikkaaminen kolahtaa erityisen pahasti maaseudulla asuviin ja jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin. Nuorisotyön tukeminen on myös mitä parhaita mielenterveyspolitiikkaa. Sen kautta tuetaan esimerkiksi päihderiippuvaisia tai itsetuhoisia nuoria. Leikkaukset nuorisotyöhön lisäävät nuorten pahoinvointia ja syrjäytymistä. Hallitus leikkaa nuorisotyöstä useana vuotena. Leikkausten vaikutukset nuorten syrjäytymiseen ja tätä kautta valtion talouteen on arvioitava.

Merkittävä osa nuorisotyön rahoituksesta tulee kunnilta, ja erityisesti pienten kuntien rahoitus on vähentynyt viime vuosina. Riittävä valtionrahoitus on olennaisessa asemassa siinä, että nuorisotyö on yhdenvertaisesti saatavilla koko maassa.

Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö on keskeinen osa suomalaista koulutusjärjestelmää ja elinikäisen oppimisen kokonaisuutta. Se koostuu kansalaisopistoista, kansanopistoista, opintokeskuksista, kesäyliopistoista ja liikunnan koulutuskeskuksista, jotka tarjoavat koulutusta kaikenikäisille ja eri elämäntilanteissa oleville ihmisille. Vapaan sivistystyön tehtävänä on edistää yhdenvertaisia oppimismahdollisuuksia, yhteisöllisyyttä ja osallisuutta — riippumatta iästä, taustasta tai asuinpaikasta.

Hallituksen viime vuosina tekemät ja edelleen jatkuvat leikkaukset vapaan sivistystyön rahoitukseen uhkaavat vapaan sivistystyön perusideaa. Kun valtion tukea vähennetään, koulutuksen järjestäjillä ei ole mahdollisuutta kattaa vajetta osallistumismaksuja nostamalla, sillä se rajaisi erityisesti pienituloisten, työttömien ja eläkeläisten osallistumista. Vapaan sivistystyön tehtävänä on nimenomaan mahdollistaa koulutus kaikille, ei vain niille, joilla on siihen varaa.

Leikkaukset heijastuvat suoraan kuntien mahdollisuuksiin ylläpitää laadukasta ja monipuolista kansalaisopistotoimintaa. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat pienet kunnat, joissa vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat usein ainoa aikuiskoulutusta tarjoava taho. Rahoituksen heikentäminen näkyy väistämättä kurssitarjonnan supistumisena, opetuksen laadun heikkenemisenä ja maksujen nousuna.

Vapaa sivistystyö tukee laajasti yhteiskunnan hyvinvointia. Se vahvistaa toimintakykyä ja mielenterveyttä, ehkäisee syrjäytymistä ja tarjoaa väyliä uuden oppimiseen sekä työelämässä että arjessa. Työelämän jatkuvasti muuttuessa nämä koulutusmuodot tarjoavat joustavia ja kustannustehokkaita tapoja päivittää osaamista. Samalla ne tukevat työllisyyttä ja vähentävät sosiaali- ja terveyspalveluiden kuormitusta.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

Erityisen huolestuttavia ovat suunnitelmat vähentää vapaan sivistystyön roolia maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksessa. Kotoutumiskoulutuksella on keskeinen merkitys kielikoulutuksen ja työelämävalmiuksien tarjoajana sekä osallisuuden rakentajana. Kun rahoitusta kotoutumiskoulutuksesta leikataan ja ukrainalaisten kielikoulutuksen määräaikainen rahoitus päättyy, vaarantuu kokonainen palveluketju, joka on auttanut monia maahanmuuttajia asettumaan ja työllistymään Suomeen.

Vapaa sivistystyö ei ole vain koulutusta, vaan se on osa suomalaista sivistysperintöä, yhteiskunnan eheyttä ja sosiaalista kudosta yhteen sitovaa toimintaa. Sen heikentäminen on lyhytnäköistä politiikkaa, joka murentaa elinikäisen oppimisen perustaa ja kasvattaa eriarvoisuutta. Valtion rahoituksen tulee turvata vapaan sivistystyön toimintaedellytykset niin, että koulutus on jatkossakin kaikkien saavutettavissa, koko maassa.

Aamu- ja iltapäivätoiminta

Hallituksen esitys aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuksien leikkaamisesta ja kustannusten siirtämisestä kunnille korottamalla perheiltä perittäviä maksuja on ongelmallinen niin yhdenvertaisuuden ja lasten hyvinvoinnin kuin kuntien palvelutarjonnan näkökulmasta. Valtionosuuksien vähentäminen ja maksujen korottaminen eivät ainoastaan heikennä kuntien taloudellisia edellytyksiä ylläpitää laadukasta ja kattavaa toimintaa vaan vaarantavat myös lasten mahdollisuudet osallistua siihen yhdenvertaisesti.

Maksujen korotus merkitsee käytännössä sitä, että perheiden maksuosuus kasvaa merkittävästi ilman, että toiminnan sisältö tai laatu paranee. Erityisesti pienituloisten, työttömien ja yksinhuoltajaperheiden kohdalla korotus voi muodostua esteeksi osallistumiselle, samalla kun maksuhojennukset tai -vapautukset eivät ole lailla säädettyjä. Aamu- ja iltapäivätoiminta on monille lapsille olennainen osa arjen turvallisuutta ja hyvinvointia sekä vanhemmille tärkeä tuki työn ja perhe-elämän yhteensovittamisessa. Jos maksujen nousu vähentää osallistumishalukkuutta, se voi johtaa myös siihen, ettei kunnilla ole riittävästi osallistujia toiminnan kannattavaan järjestämiseen, mikä puolestaan kaventaa tarjontaa ja alueellista tasa-arvoa.

Aamu- ja iltapäivätoiminta on osa perusopetuksen kokonaisuutta, ja sen tarkoituksena on edistää lasten hyvinvointia, sosiaalisia taitoja ja osallisuutta. Palvelun rahoituksen siirtäminen yhä enemmän perheiden vastuulle on ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa, joissa korostetaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemista. Lisäksi maksujen korotukselle tai indeksisidonnaisuudelle ei ole esitetty kestäviä valtiontaloudellisia perusteita.

Eriarvoisuuden lisääntymisen estämiseksi on välttämätöntä, että lakiin kirjataan valtakunnallisesti yhtenäinen mahdollisuus maksuttomuuteen tai alennettuun maksuun pienituloisten ja haavoittuvassa asemassa olevien perheiden lapsille. Ilman tätä turvaa kuntien väliset erot maksukäytännöissä kasvavat ja lasten osallistumismahdollisuudet määräytyvät asuinpaikan ja perheen tulotason perusteella.

On välttämätöntä, että hallitus luopuu aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korotuksesta ja turvaa toiminnan rahoituksen nykyisellä tasolla valtionosuuksien kautta. Toiminnan

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

kustannuksia ei tule siirtää lapsiperheiden harteille aikana, jolloin monien kotitalouksien taloudellinen tilanne on jo ennestään tiukka.

Liikunta

Hallituksen liikuntaleikkaukset heikentävät mahdollisuuksia huolehtia kansalaisten liikunnallisen elämäntavan edistämisestä ja ylläpitämisestä. Vaarana on, että liikuntaan kohdistuvat leikkaukset kertaantuvat kunnissa, jos sekä valtio että kunnat vähentävät liikunnan tukemista tulevana vuosina.

Valtaosa kunnista arvioi jo nyt liikuntaolosuhteiden kunnostamistarpeen tai korjausvelan merkittäväksi ongelmaksi. Vaikka kunnat vastaavat suurelta osin liikuntapaikkarakentamisen kustannuksista, on valtion tuella suuri merkitys esimerkiksi peruskorjaushankkeen käynnistymiselle. Hallituksen liikuntaleikkausten vuoksi monien liikuntapaikkojen rakentaminen tai peruskorjaus jää toteutumatta. Kyse on myös liikuntapaikkojen monipuolisuudesta, ajanmukaisuudesta ja turvallisuudesta huolehtimisesta.

Liikuntapalveluiden arvonnäköveron merkittävä korottaminen 10 prosentista 14 prosenttiin vuonna 2025 on nostanut liikuntaharrastusten hintaa sekä heikentää urheiluseurojen ja liikunta-alan yritysten tilannetta. Hallitus ei ole arvioinut liikuntaleikkausten ja veropolitiikan kokonaisvaikutuksia esimerkiksi lapsiin ja nuoriin, kun se myös samalla heikentää monien pienituloisten perheiden taloudellista tilannetta. Harrastuskustannukset ovat nousseet rajusti viime vuosina, ja tätä kehitystä hallituksen politiikka kiihdyttää.

Liikkumattomuuden ja paikallaanolon kustannukset ovat yhteiskunnalle vuosittain yli 4,7 miljardia euroa. Orpon hallitusohjelmassa tunnustetaan hyvin, että liikunta vahvistaa hyvinvointia ja parantaa toimintakykyä sekä auttaa oppimaan uutta. Hallitusohjelmassa luvataan edistää liikunnallista elämäntapaa kaikki hallinnonalat kattavalla erillisellä ohjelmalla. Hallituksen leikkaukset liikuntapaikkarakentamisen avustuksiin ovat pahasti ristiriidassa hallitusohjelmakirjausten kanssa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että momenteille 29.40.50 ja 29.40.55 lisätään yhteensä 52 700 000 euroa korkeakoulujen valtionavustusleikkausten perumiseksi,

että momenteille 29.40.50 ja 29.40.55 lisätään yhteensä 30 000 000 euroa korkeakoulujen valtionrahoituksen tasoleikkausten perumiseksi,

että momenteille 29.40.50 ja 29.40.55 lisätään yhteensä 1 100 000 euroa toimintamenosäästöjen perumiseksi,

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 3

että momentille 29.10.30 lisätään yhteensä 7 000 000 euroa budjettilakiin sisältyvän aamu- ja iltapäivätoiminnan enimmäismaksujen korotuksesta johtuvan valtionosuusleikkauksen perumiseksi,

että momenteille 29.20.30 ja 29.20.35 lisätään yhteensä 12 000 000 euroa EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolisten opiskelijoiden lukuvuosimaksuja korottavan budjettilakimuutoksen perumiseksi,

että momentille 29.91.50 lisätään 930 000 euroa nuorisotyön edistämiseen,

että momenteille 29.10.31 ja 29.90.52 lisätään 20 500 000 euroa vapaan sivistystyön valtion rahoituksen leikkauksen ja tätä vastaavasti vapaan sivistystyön opiskelijamaksujen korotuksen perumiseksi,

että momentille 29.80.50 lisätään 9 950 000 euroa taiteen ja kulttuurin edistämisen avustuksiin,

että momentille 29.80.30 lisätään 150 000 euroa yleisten kirjastojen toiminnan valtionavustuksiin,

että momentille 29.80.34 lisätään 80 000 euroa taiteen perusopetuksen käyttökustannusten valtionosuuteen ja -avustuksiin,

että momentille 29.90.50 lisätään 2 400 000 euroa liikuntapaikkarakentamisen edistämiseksi ja

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2025

Pia Lohikoski vas

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Orpon hallitus väittää tekevänsä koulutus- ja kulttuurimyönteistä politiikkaa, mutta valtion talousarvioesitys vuodelle 2026 paljastaa jälleen hallituksen todelliset prioriteetit. Hallitus ei tekojensa perusteella ymmärrä koulutuksen eikä kulttuurin arvoa, ja viimeistään nyt on oikea hetki kääntää politiikan suuntaa.

Kuten Opetusalan Ammattijärjestö OAJ:n lausunnosta selviää, vaikka budjettiriihessä ei päätetty lisäleikkauksista koulutussektorille, vuoden 2026 budjetti sisältää hallituskauden aikana jo tehtyjen leikkauspäätösten myötä noin 85 miljoonaa euroa enemmän leikkauksia kuin uusia koulutussatsauksia. Koko hallituskauden osalta näyttää siltä, että koulutuksen reaalin rahoitus on pienenemässä noin puoli miljardia euroa. Ensi vuoden osalta olisi ollut erityisen tärkeää perua ainakin jo aiemmin päätetyt ammatillisen koulutuksen leikkaukset sekä korkeakoulutukseen ja kuntien valtionosuuksiin liittyvät leikkaukset.

Kulttuurin osalta näytti jo hetken siltä, että hallitus tekee peräti 9,5 miljoonan euron yhteenlasketut leikkaukset taiteen ja kulttuurin rahoitukseen. Nämä olisivat kohdentuneet erityisesti elokuva-alan toimintaedellytyksiin, mikä olisi ollut monella tapaa kuolinisku kotimaiselle elokuvatuotannolle. Vaikka hallitus ilmoitti elokuva-alan ja Taiken leikkausten perumisesta, jää talousarvioon edelleen useita taiteen ja kulttuurin leikkauksia, jotka eivät ole valtion talousarvion osana tarkasteltuna euromääräisesti suuria mutta joiden vaikutus luovan alan kenttään voi silti olla kokoaan suurempi.

Täydennyskoulutus ja aikuiskoulutus

On tärkeää, että opetusta annetaan viimeisimmän tiedon mukaisesti ja opetusalan henkilöstö pystyy päivittämään osaamistaan työuransa aikana. Opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen suunnatun rahoituksen päättymisen vuonna 2025 heikentää kasvatus- ja opetusalan henkilöstön mahdollisuuksia kehittää osaamistaan uransa aikana. Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskukselle kohdennettu 10 miljoonaa ei vielä riitä täyttämään tätä tarvetta. Opettajien täydennyskoulutus tulisi varmistaa nykyistä paremmin palauttamalla Opetushallitukselle opettajien täydennyskoulutukseen aiemmin ohjatut 15 miljoonaa euroa.

Samaan aikaan tulee laajemminkin varmistaa, että koko väestöllä on mahdollisuus päivittää osaamistaan ja tarvittaessa kouluttautua uudelle alalle. Hallituksen ratkaisu lakkauttaa aikuiskoulutustuki ilman toimivaa seuraajaa on ollut lyhytnäköinen ja monella tavalla haitallinen. Vanha aikuiskoulutustuki ei ollut täydellinen, mutta se mahdollisti osaamisen päivittämisen ja urasiirtymät työuran eri vaiheissa. Sitä hyödynnettiin paljon esimerkiksi pätevoitymiseen ja alanvaihtoon sosiaali-, terveys- ja opetusalailla. Aikuiskoulutustuelle on rakennettava mitä pikimmiten toimiva seuraaja, joka mahdollistaa eri aloilla työskentelevien osaamisen päivittämisen ja alanvaihdot uran ja elämän eri vaiheissa.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

Opetushallitus

On tärkeää, että Suomessa on Opetushallituksen kaltainen riippumaton taho kehittämässä opetuksen sisältöjä. On hyvä, että hallituspuolueen suunnalta tullut ulostulo Opetushallituksen lakkauttamisesta ei edennyt puheita pidemmälle. Opetushallituksen talousarviorahoitukseen on kuitenkin kohdistettu viime vuosina merkittäviä leikkauksia ja viraston toimintaa on jo sopeutettu, aiemmasta yli 200 opetusalan asiantuntijasta on jäljellä enää noin 80. Opetushallitukseen on kohdennettu myös ensi vuodelle noin 0,6 miljoonan euron tuottavuusvähennykset. Opetushallitus varoittaa siitä, että leikkausten seurauksena joko palveluja karsitaan tai palvelutaso heikkenee. Herää huoli siitä, millainen vaikutus hallituksen politiikalla on kasvatusta- ja koulutussektorin tiedolla johtamiseen ja koulutuksen järjestäjien saamaan ohjeistukseen ja tukeen. Näin suuria leikkauksia ei tulisi tehdä, ja itsenäisen Opetushallituksen nykytoimintojen rooli pitäisi turvata vahvana.

Varhaiskasvatus

Kuntien haastava taloustilanne voi johtaa herkästi siihen, että varhaiskasvatuksen laatu vaihtelee kunnasta riippuen. Kuntatalouden tilan parantamisen lisäksi onkin tärkeää, että kasvatusta ja koulutusta koskeva normisto varmistaa, että lapsen oikeudet ovat kaikilla paikkakunnilla keskiössä. Hallituksen tulisikin ottaa käyttöön pienempi (1:7) mitoitus myös osapäiväisesti varhaiskasvatukseen osallistuvien yli kolmivuotiaiden osalta.

Varhaiskasvatuksen henkilöstöpulaan on etsittävä valtakunnallisia ratkaisuja. Hallituksen tekemät valtionavustusten leikkaukset opetushenkilöstön täydennyskoulutukseen päin vastoin pahentavat henkilöstöpulaa ja heikentävät laajemminkin kasvatusta- ja koulutusalan henkilöstön osaamisen päivittämistä, kuten esimerkiksi Opetushallitus lausunnossaan huomauttaa. Varhaiskasvatuksen täydennyskoulutukseen osoitettu kuusi miljoonaa euroa ei vielä korjaa yksin ongelmaa. Sivista on tuonut lausunnossaan esiin myös sen, etteivät yksityiset varhaiskasvatuksen järjestäjät saa kyseistä tukea. Mallin olisi syytä toimia niin, että lapset saavat yhtä tasokasta varhaiskasvatusta täysin riippumatta siitä, mikä heidän asuinkuntansa tai päiväkotinsa sattuu olemaan.

Myös kuntien ja hyvinvointialueiden epäselvä tehtävänjako aiheuttaa kasvatukseen ja koulutukseen liittyviä piilokustannuksia. Kuten Espoon kaupunki lausunnossaan nostaa esiin, esimerkkinä tästä voidaan mainita lasten lääkehoidon järjestäminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa. Kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävänjakoa on täsmennettävä, ja vastuiden toteuttamiseen on oltava riittävät resurssit.

Perusopetus

Kuten lukuisissa lausunnoissa korostetaan, kevään kehysriihessä päätetty 75 miljoonan euron leikkaus peruspalveluiden valtionosuuteen on käytännössä koulutusleikkaus, joka tekee tyhjäksi hallituksen muutoin perusopetukseen kohdistamaa rahoitusta. Valtionosuuksien indeksien jäädytys yhdistettynä leikkaukseen ajaa kunnat käytännössä puun ja kuoren väliin siinä, noudattavatko ne uudistetun oppimisen ja koulunkäynnin tuen tavoitteita ja saavatko koulut niiden tarvitsemat lisäresurssit vai kohdistuuko säästöjä kuntien sivistystoimeen. Jotta Suomi

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp

Eriävä mielipide 4

saadaan todella nostettua maailman osaavimmaksi kansakunnaksi, tulee koulujen olla laadukkaita joka puolella maata ja jokaisella asuinalueella.

Jo puoli tuntia lukemista päivittäin parantaa lukutaitoa. Tämä voidaan saavuttaa koulupäivän aikana, mutta se edellyttää painettujen koulukirjojen lisäämistä. Tässä asiassa olisi syytä seurata Ruotsin esimerkkiä ja tehdä kunnille ja kouluille suunnattuja panostuksia painetun oppimateriaalin hankintaan digitaalisen oppimateriaalin rinnalle. Jo kymmenellä miljoonalla eurolla vuosittain voitaisiin saada aikaan lasten ja nuorten lukutaitoa ja oppimistuloksia vahvistava työkalu.

Oppimisen tuki

Pidän hyvänä, että hallitus on uudistanut oppimisen ja koulunkäynnin tuen ja sen toteutukselle on varattuna myös lisärahoitusta. Oppimistulosten parantaminen edellyttää sitä, että koulujen työrauha vahvistuu, oppimisen haasteisiin on saatavilla apua ja kouluissa on riittävä määrä opettajia ja erityisopettajia, avustajia ja oppilashuollon tukea sekä koulunuorisotyötä. Pelkkä oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistaminen ei kuitenkaan riitä, jos koulutuksen resurssit eivät ole laajemmin kunnossa.

Riittävällä rahoituksella turvataan riittävän pienet ryhmäkoot ja tarvittava erityisopettajien määrä. Valtion talousarviossa oppimisen tuelle kohdennetun rahoituksen perusopetuksessa, lukioissa sekä ammatillisessa opetuksessa tulisi todella olla lisärahaa, jotta oppimisen tuki saadaan toimivaksi. Nyt hallituksen tekemät leikkaukset ammatilliseen koulutukseen ja kuntien valtionosuuden leikkaaminen uhkaavat tehdä tyhjäksi oppimisen tuen uudistuksen hyvät tavoitteet. Leikkausten perumisen lisäksi tulevina vuosina tulisi seurata, käytetäänkö oppimisen tuelle osoitettu raha todella tarkoitukseensa ja vahvistuvatko koulujen ja oppilaitosten resurssit toivotulla tavalla.

Lukiokoulutus ja ammatillinen koulutus

Hallituksen esitys EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukukausimaksuista toisen asteen koulutukseen on haitallinen tasa-arvon ja parhaimpien kykyjen Suomeen houkuttelun kannalta. On myös epätarkoituksenmukaista vähentää kaavamaisesti lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoitusta ennen kuin tiedetään, kuinka paljon maksuja todellisuudessa tullaan keräämään. Käytännössä seurauksena voi olla opiskelijamäärän lasku yhdistettynä rahoitusleikkaukseen, millä on haitallisia vaikutuksia lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten toimintaan laajemminkin.

Myös lukiokoulutuksen niin kutsutusta rahoitusleikkurista olisi syytä luopua, kuten esimerkiksi OAJ ja Kuntaliitto korostavat lausunnoissaan. Rahoitusleikkuri vähentää valtion vastuuta koulutuksen järjestämiskuluista noin 100 miljoonaa euroa vuosittain. Rahoitusleikkuri pakottaa kunnat kompensoimaan puuttuvan osuuden ja ajaa käytännössä lukiolaiset sekä koulutuksen järjestäjät eriarvoiseen asemaan.

Jo aiemmin päätetyt ammatillisen koulutuksen 120 miljoonan euron leikkaukset osuvat pahasti ammatillisten oppilaitosten arkeen. Erityisen haitallinen on yhdistelmä, jossa ensin leikataan

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

rahoitusta ja sen rinnalla tehdään laajempia uudistuksia, joiden asianmukaiseen tekemiseen ei ole olemassa riittäviä resursseja. Ammatillisen koulutuksen rahoitusleikkaukset tulisi perua, ja ammatillisten oppilaitosten henkilökunnalle on annettava työrauha.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) nostaa esiin lausunnossaan, että kaikki ammatillisen koulutuksen opiskelijat eivät saa tarvitsemaansa ohjausta ja tukea riittävästi eivätkä oikea-aikaisesti. Yhtälöä on vaikeaa ratkaista, jos ammatillisen koulutuksen resurssit eivät ole kunnossa.

Ammatillisen koulutuksen leikkaukset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa lähiopetuksen määrä ei ole riittävä ja jopa opiskelijaturvallisuudesta joudutaan pahimmillaan tinkimään. Tämä on täysin väärä suunta. Ammatillisen osaamisen merkitys on erityisen suuri tilanteessa, jossa talous on taantumassa. Jotta yritykset pystyvät uudistumaan ja kansantalous saadaan kunnolla käyntiin, tarvitaan myös osaavaa työvoimaa. Sitä ammatilliset oppilaitokset voivat osaltaan tarjota, jos niille annetaan riittävät edellytykset.

Vapaa sivistystyö ja kotoutumiskoulutus

Vapaaseen sivistystyöhön käytetyt eurot maksavat itseään takaisin muun muassa säästyneinä sosiaali- ja terveystalouksina. Monessa kunnassa kansalaisopisto on lähes ainoa paikka, jossa voi nauttia kulttuurielämyksistä erilaisten taito- ja taideaineiden parissa. Kansalaisopistot tuovat oppimismahdollisuuksia ja hyvinvointia myös monelle ikäihmiselle ja toisaalta turvaavat alueellisesti esimerkiksi kieltenopettajille riittävästi töitä.

Vuonna 2024 tehty vapaan sivistystyön yli 12 miljoonan euron valtionosuusleikkaukset näkyvät edelleen kansalaisopistojen ja opintokeskusten toiminnassa. Kohonneet kurssimaksut synnyttävät sivistyksellistä epätasa-arvoa, kun kaikilla ei ole mahdollisuuksia opiskella kansalaisopistoissa. Vapaan sivistystyön leikkaukset olisivatkin syytä mitä pikimmin perua.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset järjestävät myös laadukasta kotoutumiskoulutusta. Maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen kohdennettu valtionosuusmääräraha on kuitenkin viimeisten neljän vuoden aikana ollut riittämätön tarpeeseen verrattuna. OKM:n alaisuudessa olevan maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen 3,5 miljoonan euron leikkaus on erityisen haitallinen aikana, jolloin maahanmuuttajia pitäisi mahdollisimman hyvin tukea integroitumaan yhteiskuntaan ja suomalaiseen työelämään. Kotoutumisen resurssit pitää turvata myös OKM:n hallinnon ulkopuolella.

Opintotuen asumislisä

Elokuussa opiskelijat siirtyivät yleisestä asumistuesta takaisin opintotuen asumislisän pariin. Vuosi 2026 on ensimmäinen täysi kalenterivuosi, jonka aikana muutoksen vaikutukset tulevat näkyviin. Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL varoittaa, että muutos tulee lisäämään toimeentulotuen käyttöä. Opiskelijoiden toimeentulosta on laajemminkin syytä olla huolissaan, sillä muun muassa opintorahan ja huoltajakorotuksen tosiasiallinen arvo heikkenee indeksijääditysten seurauksena. Opiskelijoiden etuuskien suuruus voi vaalikauden aikana

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

heikentyä ostovoimalla mitattuna jopa lähes kolmanneksella, ja opiskelijoiden velkamäärä on kasvanut huolestuttavasti.

Opintotuen asumislisän käyttöä on syytä seurata, jotta muutoksen todelliset kustannusvaikutukset sekä vaikutus opiskelijoiden hyvinvointiin ja opiskelukykyyhän havaitaan. Opiskelijoiden toimeentuloa on myös mitä pikimmin ryhdyttävä parantamaan. Paras tapa varmistaa opiskelijoiden opinnoissaan eteneminen ja lopulta omalle alalle työllistyminen on se, että heidän toimeentulonsa on turvattu ja he voivat todella keskittyä päätehtäväänsä eli opiskeluun. Hyvinvoivista opiskelijoista tulee myös hyvinvoivia työntekijöitä.

T&K-rahoitus ja korkeakoulujen aloituspaikat

Samaan aikaan, kun korkeakoulujen aloituspaikkoja lisätään, tehdään korkeakoulujen rahoitukseen noin 84 miljoonan euron säästöt, joista noin 69 miljoonaa euroa on pysyviä leikkauksia. Vaikka hallitus toteuttaisi lupaamansa 100 miljoonan euron lisäyksen korkeakoulujen aloituspaikkojen rahoittamiseen, tekevät samaan aikaan tehtävät saman mittaluokan säästöt lisärahoituksen pitkälti tyhjäksi.

Seurauksena on korkeakoulujen opiskelijakohtaisen rahoituksen heikentyminen entisestään. Suomi menee tässä asiassa vastavirtaan, sillä viime vuosina muut OECD-maat ovat panostaneet korkeakoulutuksen rahoitukseen opiskelijoiden määrään suhteutettuna aiempaa enemmän. Korkeakoulujen liian heikko perusrahoitus tekee myös vaikuttavan tutkimuksen tekemisestä vaikeampaa. Näin ei saada Suomea nostettua maailman osaavimmaksi kansakunnaksi.

Kuten Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene nostaa esiin lausunnossaan, puolelle ikäluokasta korkeakoulututkinnon saaminen edellyttää pysyvää rahoituspohjaa, ei kertaluonteisia erillismomentteja, jotka ovat kustakin hallituskaudesta riippuvaisia. Ammattikorkeakoulujen yhdestä tutkinnosta saama hinta on rahan reaaliarvossa mitattuna lähes puolittunut reilussa vuosikymmenessä. Siksikin hallituksen uudet perusrahoituksen kohdennettavat rahoitusleikkaukset ovat erityisen haitallisia sekä koulutusmäärien että koulutuksen laadun näkökulmasta.

Budjettiesitys leikkaa yliopistojen perusrahoitusta ensi vuonna 56,2 miljoonaa euroa. Leikkauksen vastapainoksi yliopistojen tutkimustoimintaan osoitetaan 20 miljoonaa euroa lisärahoitusta ja aloituspaikkoihin 2,5 miljoonaa euroa. Tehdyillä päätöksillä yliopistojen rahoitus laskee 33,7 miljoonaa euroa vuonna 2026. Yliopistojen ja opetus- ja kulttuuriministeriön välisissä tulossopimuksissa on sovittu koulutusmäärien nostamisesta. Koulutustoiminta rahoitetaan perusrahoituksella. Määrien nostaminen vähenevällä perusrahoituksella ei kuitenkaan onnistu ilman laatukompromisseja.

Kuten Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI on nostanut esiin, kansainvälisessä Universitas 21 -vertailussa suomalainen korkeakoulujärjestelmä on arvioitu parhaaksi suhteutettuna kansantalouden kokoon. Yliopistot tuottavat pienemmällä rahoituksella enemmän tutkimusjulkaisuja ja patentteja ja enemmän ja nopeammin suoritettuja tutkintoja kuin viime vuosikymmenen alussa. Tehostamisessa tulee kuitenkin raja vastaan, erityisesti kun vähenevällä rahoituksella pyritään kouluttamaan aiempaa useampia opiskelijoita. Oppilas—opettaja-

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp Eriävä mielipide 4

suhdeluku huonontuu, ja mahdollisuus lähiopetuksen ja tuen antamiseen pienenee, vaikka tarpeen lisäämiseen on pikemminkin lisääntymässä. Suomen korkeakoulujen rahoitus on jo nyt opiskelijamäärään suhteutettuna 20—30 prosenttia jäljessä länsinaapureitamme Ruotsia, Tanskaa ja Norjaa.

Kaikki eduskuntapuolueet jakavat tavoitteen nostaa tutkimus- ja kehitysrahoitus neljään prosenttiin bruttokansantuotteesta. T&K-rahoitusta olisi kuitenkin syytä kohdentaa vielä nykyistä suuremmin yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tutkimustoimintaan. Suomessa tutkimusrahoitus on äärimmäisen kilpailtua, mikä tehokkuuden sijaan synnyttää kielteisiä lieveilmiöitä, kun tutkimuksen tekemisen sijaan tutkijoiden aika menee suurelta osin tutkimusrahoituksen hakemiseen ja siitä raportointiin.

Nuorisotyö ja harrastaminen

On hyvä, että hallitus perui julkisen paineen alla nuorisoalan järjestöille kaavailut leikkaukset. Samaan aikaan kuitenkin nuorisoalan kokonaisrahoitus on laskenut yli 15 prosenttia verrattuna aikaan ennen Orpon hallituskautta. Myös leikkaus vapaan sivistystyön määrärahoihin kaventaa myös nuorten mahdollisuuksia osallistua harrastuksiin ja kehittää itseään monipuolisesti. Tuen pienentyessä kurssimaksut todennäköisesti nousevat ja joitakin kursseja jää toteuttamatta. Tämä lisää sekä alueellista että taloudellista eriarvoisuutta, sillä erityisesti pienituloisten ja syrjäseuduilla asuvien nuorten mahdollisuudet harrastaa ja kehittää itseään heikkenevät.

Harrastusten Suomen mallin lisärahoitus on tervetullutta. Jatkossa tulisi varmistaa, että harrastuskerhoissa aloitettua mieluisaa harrastusta voi jatkaa ja harrastusryhmästä tai joukkueesta voi muodostua aidosti nuoren elämää tukeva pysyvämpi yhteisö. Vuosittaiset kilpailutukset kunnissa toteutettavista kerhoista eivät tue kaikkien mallin tavoitteiden saavuttamista.

Myös kuntien valtionosuusleikkaukset vaikuttavat nuorten tilanteeseen. Valtionosuuksien leikkaaminen vaikuttaa todennäköisesti kuntien nuorisotyöhön, koulutuksen järjestämiseen sekä paikallisiin harrastusmahdollisuuksiin. Mikäli 75 miljoonan euron valtionosuussäästöä ei kokonaisuudessaan peruta, tulisi erityistä huomiota kiinnittää leikkauksen vaikutuksiin lapsiin ja nuoriin sekä etsiä toimia, joilla vaikutusta voidaan minimoida. Kaikkein paras ratkaisu olisi perua koko säästö.

Taiteen perusopetus

Taiteen perusopetus on kansainvälisesti ainutlaatuinen koulutus- ja harrastusmuoto, joka vahvistaa lasten ja nuorten luovuutta ja oppimista taustasta riippumatta. Sillä on suuri merkitys suomalaiseen taide- ja kulttuurikenttään, sillä laadukas taiteen perusopetus mahdollistaa eri lähtökohdista tulevien ihmisten kasvun taiteilijaksi tai kulttuurialan ammattilaiseksi.

Tällä hetkellä toimintaa joudutaan kuitenkin tekemään niukoilla resursseilla. Taiteen perusopetusta leikkaa vuosittain niin kutsuttu automaattinen leikkuri, jonka myötä valtion vastuut ovat vuosittain 4,2 prosenttia todellisia kuluja pienemmät. Kuten OAJ lausunnossaan korostaa, olisi syytä luopua leikkurista ja varmistaa halukkaiden lasten ja nuorten pääsy myös kulttuuriharrastusten pariin.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

Liikunta ja urheilu

Kuten Valtion liikuntaneuvosto nostaa lausunnossaan esiin, hallituskaudella liikuntatoimen perusrahoitukseen ovat kohdistuneet yhteensä noin 20 miljoonan euron säästöt. Määrärahoista rahoitetaan väestön liikkumisen, liikunnan harrastamisen ja urheilun kannalta keskeisiä toimintoja, kuten kuntien liikuntapalveluita ja liikuntapaikkarakentamista, kansalaistoimintaa, huippu-urheilua, liikunnan koulutusta ja tutkimusta sekä suurtahtumia. Tämä leikkaus on lyhytnäköinen, sillä liikunnan kansanterveydellinen ja sitä kautta myös kansantaloudellinen hyöty on mittava.

Myös kulttuuri-, vapaa-ajan ja liikuntaseteleiden verotonta enimmäismäärää olisi syytä nostaa. Verottoman kulttuuri- ja virike-edun enimmäismäärä on ollut vuodesta 2009 samalla 400 euron vuositasolla. Pelkkä inflaatiokorjaus edellyttäisi edun kasvattamista yli 200 eurolla.

Kulttuuri- ja luovat alat

Kuten lukuisten kulttuuri- ja taidealojen toimijoiden ja järjestöjen julkisista vetoomuksista olemme saaneet kuulla, olisivat hallituksen kaavailemat elokuva-alan leikkaukset olleet liki kuolinisku elokuva-alan toiminnalle Suomessa. Onneksi hallitus kuuli viestiä ja ilmoitti peruvansa elokuva-alan tukien leikkaukset.

Tiede- ja kulttuuriministeri Talvitie on luvannut julkisesti, että aiemmin sovittu 7,8 miljoonan euron yritystukileikkaus ei kohdistu taiteeseen ja kulttuuriin. Seuraavaksi on kuitenkin oltava tarkkana, ettei leikkaus kohdistu muualle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.

Yritystukileikkaus ei kuitenkaan ollut ainoa hallituksen taide- ja kulttuurialaan kohdistuva leikkaus. Taiteen edistämiskeskus on nostanut lausunnossaan esiin, että ensi vuodelle on esitetty leikkauksia myös esimerkiksi kulttuurivientiin, kansainvälistymiseen ja kansainväliseen yhteistyöhön (-0,74 milj. euroa), taide- ja kulttuurialan valtakunnallisiin yhteisöihin (-0,13 milj. euroa) ja kulttuuritilojen ja seurantalojen investointiavustuksiin (-3,0 milj. euroa). Vaikka summat ovat valtion talousarviossa pieniä, toimii kulttuuri- ja luova ala jo entuudestaan hyvin pienillä resursseilla, jolloin pienenkin leikkauksen vaikutus toimintaan voi olla kokoaan suurempi.

Hallitus on jo aiemmin kohdentanut leikkauksia niin valtionosuuksiin kuin avustuksiin. Nämä ovat koronan jälkeisenä vaikeana aikana osuneet laajasti kulttuurikenttään, kuten teatteriin, sirkukseen, museoihin, tanssiin ja orkestereille. Lisäksi hallitus on nostanut kulttuuritapahtumien pääsylippujen arvonlisäveroa.

Kirjailijoille, kääntäjille, kuvittajille ja musiikintekijöille tärkeä lainauskorvausmääräraha on jäänyt jälkeen pohjoismaisesta tasosta, sillä esimerkiksi Ruotsissa ja Tanskassa lainauskorvausmäärärahaa on korotettu säännöllisesti. Lainauskorvauksen päivittäminen ajan tasalle vaatisi määrärahaan noin 20 prosentin korotuksen. Myös Saavutettavuuskirjasto Celian lainauskorvausten laajuus tulisi päivittää tätä päivää vastaavaksi kattamaan myös suoratoistettut sisällöt, sillä tällä hetkellä korvausjärjestelmä ei ole pysynyt digitalisaation tahdissa.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

Kulttuuri- ja luovan alan merkitys ihmisten hyvinvoinnille ja kansantaloudelle pitäisi tunnustaa paremmin. Leikkausten sijaan tarvitaan uudenlaisia instrumentteja alan tukemiseen, kuten kirjojen arvonlisäverokannan laskeminen nolnaan ja näyttelypalkkiomallin laajentaminen koskemaan myös gallerioita. Suomen kahdeksanluokkalaiset tavoittavan Taidetestaajat-hankkeen vakinaistamisella (7 milj. euroa) voitaisiin varmistaa yläasteikäisten lasten pääsy taiteen äärelle jatkossakin. Myös muu lastenkulttuuritoiminta, kuten lasten kulttuurikeskukset ja Koulukino, tarvitsee lisäsatsumuksia. Pitkällä aikavälillä tarvitaan suunnitelma ja sen toimeenpano siitä, kuinka kulttuuribudjetti kasvatetaan prosenttiin valtion talousarviosta. Myös luovien alojen viennin edistäminen vaatii konkretiaa, kulttuuripoliittisen selonteon toimenpiteet on pantava liikkeelle, ministeriöiden välistä yhteistyötä on vahvistettava, ja esimerkiksi välittäjäorganisaatioiden työ on turvattava.

Haluan edistää yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun päivittämisen mahdollisimman nopeaa etenemistä, sillä luovan alan työntekijöiden saamien korvausten taso on jäänyt ajasta jälkeen. Jatkovalmistelun yhteydessä on tarpeen toteuttaa uusi kopiointitutkimus, jossa selvitetään eri aineistolajien yksityisen kopioinnin määrät, kopioinnin lähteet sekä käytetyt laitteet. Tutkimuksen tulisi kattaa myös internetistä tapahtuva kopiointi sekä tekstien ja kuvien yksityinen kopiointi. Tutkimuksessa tulisi arvioida, kuinka paljon suojattuja aineistoja tallennetaan ulkoisille kiintolevyille, USB-muisteihin ja pilvipalveluihin ja kuinka suuri osa on varmuuskopiointia.

Kuntatalous

Ensi vuoden talousarviossa keskeisin kuntatalouteen vaikuttava seikka on kuntien valtionosuuden leikkaaminen 75 miljoonan euron edestä. Tällä on vaikutusta kaikkiin kuntien vastuulla oleviin tehtäviin, ja se synnyttää kuntien välistä eriarvoisuutta. Jos kunnat eriytyvät entisestään, kaikki suomalaiset eivät ole saamiensa peruspalveluiden osalta tasavertaisessa asemassa asuinpaikastaan riippumatta. On huomionarvoista, että kasvatus ja koulutus muodostavat kuntien menoista noin 60 prosenttia eli valtionosuuksien leikkaaminen on käytännössä myös koulutusleikkaus.

Kuten Kuntaliitto lausunnossaan nostaa esiin, kuntataloutta rasittavat myös 231 miljoonan euron suuruiset sote-siirtolaskelman jälkikäteisperinnät valtiolle. Kun kaikki kuntien talouteen vaikuttavat tekijät otetaan huomioon, on kuntien talous hallituksen toimien seurauksena heikommassa asemassa kuin ennen, mikä heijastuu kansalaisten saamiin peruspalveluihin.

On myönteistä, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvorahoitukseen kohdennetaan 25,2 miljoonaa euroa. Rahoitus tulisi kuitenkin suunnata erityisesti alueille ja kouluille, joissa segregaatiokehitys on näkyvää ja tuen tarve suurin. Näin vahvistetaan koulutuksellista tasa-arvoa ja ehkäistään eriarvoistumista. Aamu- ja iltapäivätoiminta tukee lasten hyvinvointia, perheiden arkea ja kotoutumista. Perusopetuslain mukaisen aamu- ja iltapäivätoiminnan seitsemän miljoonan euron valtionosuusleikkaus heikentää näitä tavoitteita. Maksujen mahdollinen korotus samaan aikaan voi lisätä eriarvoisuutta ja asettaa perheet eriarvoiseen asemaan.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon ja

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi 19 lausumaa. (Eriävän mielipiteen lausumaehdotukset)

Eriävän mielipiteen lausumaehdotukset

- 1. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu kuntien valtionosuusleikkaukset. Jos valtionosuuksia ei palauteta, tulee hallituksen seurata leikkausten vaikutusta lapsiin ja nuoriin sekä kuntien järjestämiin kasvatus- ja koulutuspalveluihin.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa kaikilla koulutusasteilla oppimisen ja koulunkäynnin tuen resurssien kohdentumista sekä riittävyttä ja varmistaa, että niiden järjestämiseksi varattu rahoitus myös käytetään tarkoituksenmukaisella tavalla.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja käynnistää lukioden rahoituksen korjaamisen kasvupolulle suhteessa opiskelijamääriin.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa ammatillisessa koulutuksessa ensimmäistä tutkintoon tekevien lähiopetuksen määrän, selvittää tehtyjen leikkausten vaikutuksen opetuksen laatuun ja opiskelijaturvallisuuteen ja ryhtyy tarvittaviin jatkotoimenpiteisiin.*
- 5. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu korkeakoulujen rahoitukseen tehdyt 84 miljoonan euron leikkaukset ja varmistaa, että korkeakoulujen uudet aloituspaikat rahoitetaan täysmääräisesti.*
- 6. Eduskunta edellyttää, että yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen riittävä ja nykyisestä kasvava rahoitus on varmistettava, jotta voimme realistisesti tavoitella yhdessä asetettua tavoitetta saada puolelle ikäluokasta korkeakoulututkinto ja tulevaisuudessa nostaa ikäluokan korkeakoulutusaste 60 prosenttiin.*
- 7. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy valmistelemaan opiskelijoiden palauttamista yleisen asumistuen piiriin, millä vahvistettaisiin opiskelijoiden toimeentuloa ja mahdollistettaisiin paremmin opintoihin keskittyminen.*
- 8. Eduskunta edellyttää, että hallitus seuraa opiskelijoiden yleiseen asumistukeen siirtymisen vaikutuksia ja opiskelijoiden toimeentulon yhteyttä opiskelijoiden hyvinvointiin ja valmistumisaikoihin.*
- 9. Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin, joilla varmistetaan osaamisen päivittämisen, jatkuvan oppimisen ja alanvaihtojen mahdollisuus kaikille työntekijöille.*

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2025 vp
Eriävä mielipide 4

10. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää tehtyjen päätösten yhteysvaikutuksen nuorille kohdistettuihin palveluihin ja harrastamismahdollisuuksiin.

11. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää mahdollisuuksia tukea kansalaisten kulttuuri- ja liikuntaharrastuksia esimerkiksi kulttuuri-, vapaa-ajan ja liikuntaseteleiden verotonta enimmäismäärää nostamalla.

12. Eduskunta edellyttää, että hallitus peruu täysimääräisesti kulttuuri- ja taidealoille kohdistetut leikkaukset eikä kohdenna vastaavaa säästöä muualle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa valmistelun, jolla Saavutettavuuskirjasto Celian lainauskorvausten laajuus päivitetään tätä päivää vastaavaksi kattamaan myös suoratoistetut sisällöt.

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus aloittaa valmistelun, jolla kirjojen arvonnisäverokanta lasketaan nolnaan kirja-alan ja lukemisen tukemiseksi.

15. Eduskunta edellyttää, että hallitus vakinaistaa Taidetestaajat-hankkeen, jolla varmistetaan yläasteikäisten lasten pääsy taiteen äärelle.

16. Eduskunta edellyttää, että segregaaion torjuntaa vahvistetaan entisestään ja tasa-arvorahoitusta suunnataan erityisesti alueille ja kouluille, joissa tuen tarve on suurin.

17. Eduskunta edellyttää, että maahanmuuttajien työllistymistä ja yhteiskuntaan integroitumista haittaava kotoutumiskorvausten leikkaus perutaan.

18. Eduskunta edellyttää, että kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävänjakoa selkiytetään, jotta epäselvyydet eivät tuota esimerkiksi kasvatukseen ja koulutukseen liittyviä piilokustannuksia.

19. Eduskunta edellyttää, että toisen asteen opiskelijoille ei oteta käyttöön yksilöille kohdistuvia lukukausimaksuja. Jos maksut kuitenkin otetaan käyttöön, niitä vastaavaa rahoitussäästöä ei pitäisi kohdistaa lukioille eikä ammatillisille oppilaitoksille ennen kuin tiedetään maksuista kertyvien tulojen toteuma.

Helsingissä 23.10.2025

Inka Hopsu vihr